

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Narod, koji se odreće ma i jedne
stope krvi i znojem otaca svo-
jih natopljene zemlje nije dostojan
da se nazivlje narodom

PRAZNIK VSTAJENJA...

SRETAN USKRS!

Okopnio je snijeg, a proljetno je sunce ugrijalo vlažnu zemlju, koja se puši... Nad njom lebde tanke, bijele maglice...

Pirnuo je topli lahorak, zanjihao grane, na kom nabubreni pupoljci jedva čekaju čas da probiju koru i izvire na jasno sunčano svijetlo. I glavice cvijetova, visibaba bijelih, jaglaca žutih, šafrana šarenih i ljubičica plavih, koketno se nahirile i klanjaju se suncu...

Mravinjak je još prazan. Duboko dolje pod zemljom, stisnuti jedan uz drugoga spavaju mravi, poput umornih radnika, koji su se cijelog ljeta dosta namučili, pa su i zaslužili da se preko zime do sita naspavaju...

Gliste i hrušteve ličinke koje su se ukopale duboko u zemlju, u najdublji rov svoga rudnika, dokle ne siže snaga zime, meškolje se već i miču.

Na raspukloj kori starih stabala vide se rupice. Izgledaju kao na pol otvorena vratašca kućica u kojima spava u gusto zapredenoj mreži pauk. No i on se već budi, već se proteže i izvirkuje.

Na trepetljiki njiše se o svilenoj niti mala zipka, umjetnički smotana. U njoj teško čeka mali, slabi leptirčić, dok grane proljeće...

Debeli se i tusti puž dobro osigurao protiv zime. Svoju je kućicu zatvorio trostrukim vratima: najprije vapnenim slojem, a zatim dvaput kožom. On je najudobnije prespavao zimu. Ko kakav ugojeni buržuj! I čeka.

Čeka, čitava majka priroda, čeka dok svane i opet sunce, dok i opet ogrije proljeće...

Ljudi, koji su se stiskali cijele zime, dok su nad krovovima njihovim hujale oluje, bure i sniježne mečave, ljudi koje je ljuta studen kao okovala i oduzela im svaku slobodu kretanja, ljudi koji su drhtali od leda koji ih je bio i čeznuli makar za jednom samo zrakom sunčanom — osjećaju da se vani nešto zbiva.

Da pucaju ledeni обруči, da se topi snijeg i raskravljuju sante, koje su im pritiskale dušu i tijelo.

Njihovim žilama krv teče življe.

Lagan lahor, koji je pokucao i na njihove dveri, koji je taknuo i njihove prozore, najavljuje, da se bližaju liepi dani. Dani, kadno će zazeleniti uvela grana, kadno će prolistati i procvasti bademovi, kadno će mlado, jasno, proljetno sunce sinuti i pred njihovim vratima.

Duše se razblažuju, pogrbljena se ledja uspravljaju, skućena se prsa šire, da i opet jednom, nakon duge zime slobodno udahnu punim grudima, zraka...

Uskrs je!

Zemlja je topla, zrak miriše, ptice već pjevaju, zvonovi bruje i najavljuju Uskrsnuće.

Sve što nam je izgledalo kao da je zamrlo, kao da nikada više ne će oživjeti, sve što je proživjelo crni Veliki Petak Zime, budi se na novi život.

I svake godine tako.

Već stoljećima, već tisućljećima... Izmenjuju se godišnje dobi.

I čitavo ih čovječanstvo i čitavi narodi proživljuju tako. Proživljuju svoja budjenja, svoja proljeća; svoja žarka ljeta, puna sjaja i svijetla; svoje jeseni, pune obilja; i svoje zime, tužne i čemerne, kad srce vene i zamire...

Ali komadić duše ipak ostaje i u njoj plam vjere, koja tinja...

A onda dolazi opet proljeće, opet uskrsnuće. Sjajni, vedri sunčani dani...

Jer se još nikada nije desilo, da nakon zime, makar kako se dugo otegnula, ne bi sinulo proljeće.

Da nakon dana muka i patnja ne bi došli dani radosti.

VELIKA NOĆ V ZNAMENJU VOJNE

Velika noć je praznik mira, toda le-tos ga ne praznujemo v tem znaku.

Okoli nas je bojni ples. Velik del Evrope rešuje medsebojne račune z orožjem in po sedanjih znakih nikakor ne vemo, kdaj bi mogel končati ta veliki spopad med nasprotnimi velesilami. Ne samo to, marveč bati se je da se vojna vihra ne razširi na sosednje kraje, ki še uživajo mir.

Kakor so zadnji meseci potekli v znaku povečanja že obstoječih sovražnosti, tako tudi Velika noć prihaja v znamenju na splošno poslabšanega položaja v Evropi. Res je da so obstojali neki znaki na podlagi katerih bi se bilo dalo sklepati da se pripravljajo spremembe na bolje. Razvoj zadnjih dni je medtem pokazal, da so taka upanja bila le gole iluzije.

Mislimo s tem na prihod in potovanje Rooseveltovega emisarja Sumnerja Wellesa in njegove stike z voditelji in državniki v Rimu, Berlinu, Londonu in Parizu. Mislimo tudi na prenehanje sovražnosti v Finski, katera je svoj mir plačala z velikimi žrtvami v ljudstvu in materjalni škodi ter z odstopitvijo Rusiji nekaterih važnih točk in delov svojega teritorija, na prvem mestu z izročitvijo starega finskega mesta Viipuri in otoka Hangö na vhodu v Finski zaliv.

Pojavile so se namreč kombinacije o eventualni mirovni iniciativi, katera bi imela potekati iz Rima, in za katero bi se baje prizadeval tudi sam Roosevelt ter sv. Oče, toda dogodki zadnjih dni so pokazali, da ni od tega bilo ničesar. Zaradi česa, to se točno ne ve, mogoče je, da te iniciative, ki je imela slediti na pobudo Nemčije, sploh ni bilo. Če pa se je na tem res kaj delalo, so dogodki pokazali, da ne obstojajo pogoji za zadovoljiv izhod v tem smislu.

Kakšne bodo te posledice? Odgovor na to vprašanje v negativnem pogledu lahko najdemo v pisanju omenjenega lista, ki pravi, da se na Brennerju niso vodili nikakšni pregovori o nekem trhljem kompromisu...

Nemčija kod Francija in Anglija so enoglasno izjavile po svojih odločujočih činiteljih, da jim sploh ni do tega, da bi z eventualnim kompromisom hotele rešiti sedanji razdor. In v tem prav za prav leži tragika današnjega položaja, čeprav so države teoretsko za mir, v resnici pa so nasprotstva, ki jih delijo tako velika in se njihove koncepcije o preureditvi bodočih odnošajev med posameznimi državami in delitvi interesnih sfer tako razlikujejo med seboj, da res ni mogoče v sedanjem času niti pomisliti na to, da bi se med obema nasprotnima taborima mogla najti zadovoljiva rešitev.

Sestanek na Brennerju 18 t. m. med Mussolinijem in Hitlerjem je to močnejše povdaril. V svetovnem tisku so se pojavili različni komentariji in ugibanja o vsebini in karakterju tega sestanka. Svet se namreč vprašuje, kaj sta sklenila Duce in Führer.

Na to vprašanje je dokaj težko odgovoriti in so mogoče za sedaj le predpostavke z večjo ali manjšo verjetnostjo. Eno moremo za gotovo trditi, da je ta sestanek prevrnil zadnje iluzije, katere smo gojili o eventualni možnosti, da bo Velika noć potekla v znaku optimističnih perspektiv.

»Jasno je, tako je pisal »Völkischer Beobachter«, da nihče ne more objaviti niti ene edine besede o vsebini razgovora. Medtem bo svet, nadaljuje glavni nacional-socialistični organ, imel priliko spoznati smisel in vsebino pogovora na Brennerju po posledicah, ki bodo nastopile.

Kakšne bodo te posledice? Odgovor na to vprašanje v negativnem pogledu lahko najdemo v pisanju omenjenega lista, ki pravi, da se na Brennerju niso vodili nikakšni pregovori o nekem trhljem kompromisu...

Nekaj dni po sestanku na Brennerju je odplovil iz Evrope v svojo domovino tudi Sumner Welles, ki pa se ni znova sestel z Mussolinijem pred svojim odhodom, kar je mnoge presenetilo. To pomeni, da je Sumner Welles dobil popolnoma jasno sliko o položaju v Evropi pred 18. marcem (kar je po njegovih besedah bil namen njegovega potovanja) in da te slike sestanek na Brennerju ni spremenil.

V zvezi s sestankom na Brennerju, kateremu je bil med drugim očiten cilj, da pride do zbližanja Italije in Rusije, ki sta si do sedaj bili v ostrem nasprotju posebno v ideološkem pogledu in tudi z ozirom na eventualne ruske pretenzije na Balkanu, se pojavlja tudi vprašanje, kakšno bo bodoče držanje Italije.

Govori se namreč, da bi po sestanku na Brennerju moglo priti do razgovora med Rimom, Berlinom in Moskvo. V najbližjem času bi baje eden izmed vodilnih ruskih državnikov obiskal Berlin in bi se tako nadaljevali razgovori ki so pričeli na Brennerju. Imela bi slediti tudi nekatera dejstva z ruske strani, iz katerih bi bilo razvidno, da Moskva pristaja na sodelovanje z Nemčijo in Italijo. V teh kombinacijah gredo še dalje in pravijo, da gre sedaj za ureditev odnošajev med tremi omenjenimi državami z ozirom na jugovzhodno Evropo, v kateri je treba paralizirati in odkloniti francoski in angleški vpliv. Če te verzije držijo, bi to pomenilo, da težišče dogodkov prehaja iz Severne Evrope na jugovzhod, seveda za sedaj samo na terenu diplomacije.

Ali bo res Italija zapustila položaj nevojskujoče se države? Momenti, na katere smo opozorili v članku govore v prid mišljenja, da se Italija hoče močnejše vezati na svojega severnega zaveznika toda treba je počakati konkretnjših momentov, ki bodo to odločneje potrdili.

Zlasti pričakujejo to na zavezniški strani, ki je naravnost zainteresirana s stališčem Italije, in si ne želi močnejšega angažiranja Italije na strani Berlina oziroma Moskve. Ali ni mogoče odstopitev Daladierove vlade v neki meri posledica sestanka na Brennerju? Postavlja se tudi vprašanje, kakšne reperkusije bo imel na zunanji položaj Francije ta dogodek, katerega razvoj ni mogoče, zdaj ko to pišemo, presoditi. Toda zakaj bi na pr. bil nemogoč poskus Francije, da si približi Italijo? In pod kakšno ceno?

To so vprašanja katera lahko postavljamo, na odgovor pa moramo za sedaj čakati.

Takšna je Velika noć 1940. Praznik mira v znaku vojne. In v znaku negotovosti...

JOŽE KRAPŠ:

MOJ OČE

V jamo hodil štirideset let
kopat rudo, zemeljske zaklade.
Zapuščal rano v jutru je zunanji svet,
podajal se v globino, med srebrne sklade.

Vračal se domov upadel je in bleđ,
brez izraza bile so oči in lica,
od globine teme bil je ves prevzet,
nikdar v lica prišla ni rdečica.

Dan za dnem in vedno ista pesem
z doma v jamo, iz jame spet na svetlo
bila pomlad, zima ali jesen —
let se delovnih je venec lep napletel.

Končno vendar: leta so potekla,
konec bilo štirideset let trpljenja.
Toda glej: se ura njemu je iztekla —
zdaj pri Križu svetem čaka —
Vstajenja!

Nakon Velikoga Petka dolazi uvijek
Uskrs.
Jer je tako odredio veliki Bog!

Samo vjere treba...
Žive vjere!

E. R.

Pogreb poginulog rudara u Lanišću

Lanišće — Ovdje je uz žalobne svečanosti pokopan Antun Brajko, koji je poginuo u rudarskoj katastrofi u Krapanu. Pokojnik ostavlja ženu i 7 neopskrbljene djece, od kojih je najstarijemu 15 godina, a najmlađemu jedva 1 godina. Tijelo pokojnikovo ležalo je u kapelici u Brgradu, odakle je on rodom. Župnik je izvršio svečano opijelo, nakon čega je sproved krenuo na groblje. Prisustvovali su predstavnici fašističkih organizacija, sva školska djeca iz Lanišća i Brgada, sa učiteljima i učiteljicama, te veoma mnogo naroda. Fašistička organizacija iz Raše poslala je obitelji pripomoć od 200 lira, a isto toliko i organizacija iz Lanišća.

Papa za siročad raških rudara

Poreč — Odmah nakon rudarske katastrofe u Krapanu stigao je na lice mjesta porečki biskup Trifun Pedersoli, koji je nakon toga podnio izvješaj papi. Papa je odgovorio lijepim pismom i poslao za siročad poginulih 10.000 lira.

Sjeverne ptice u Istri

Pazin — Oštra zima, koja je ove godine vladala nad cijelom sjevernom Evropom potjerala je mnoge ptice iz sjevernih krajeva k nama na topliji jug. Ovih dana ustrijeljen je u Pazinu lijep primjerak jastreba, koji je na nozi imao prsten ornitološkog zavoda u Helgolandu. Kako vidimo jastreb je u potražnji za toplijom klimom preletio 1100 kilometara zračne linije, da jadno završi pogodjen jednim hicem u Pazinu.

Ranila ga mina

Sveti Vičenat — Ivan Blažić pokojnoga Bože, 22 godine star, iz sela Pakovića radi u jednom kamenolomu u kom se kopa silikat. On je trebao zapaliti jednu minu, no kako ova nije na vrijeme eksplodirala pošao je da pogleda što je tome razlog. Međutim je u času kad se je približio mina eksplodirala i teško ga ranila po licu, očima, rukama i nogama. Hitno je prevežen u bolnicu u Pulu.

Odlikovanje mater s številnim sinovi

Gorica, marca 1940. — V nekdanji dvorani Trgovskega doma je bila pred dnevi svečanost podelitve častnih kolajni, ki so bile podeljene v imenu min. predsednika Mussolinija 338 materam iz goriške pokrajine in podelitev denarnih nagrad. Svečanosti so prisostvovali predstavniki vseh oblasti na Goriškem s prefektom na čelu. Po svečanih govorih in ostalih formalnostih je sledila razdelitev nagrad najmlajšim zakonskim parom, ki so v najkrajšem času imeli največ otrok. Prvo nagrado 2000 lir je dobila družina Jakoba Rupnika, 35-letnega kočarja in Tereze Reven, stare 38 let iz Črnega Vrha. V 12 letih sta imela deset sinov, zadnjega šele pred kratkim. Drugo nagrado 1500 lir je dobila družina Humberta Passadoria iz Romansa z osmimi sinovi. Tretjo nagrado 1000 lir je dobila družina Evgena Rusjana, kmetovalca, starega 36 let in 33-letne Sofije Velišek iz Krmina, ker sta v trinajstih letih srečnega zakona imela osem sinov. Po podelitvi nagrad je sledilo odlikovanje 338 mater s številnimi otroci. Listi niso prinesli njihovih imen, gotovo pa je bila med njimi večina domačink.

Opet dvojci

Pazin — Nagradu su dobili jer su im žene rodile dvojke: Antun Žulčić iz Plomina, Antun Licul iz Labina i Srećko Gabrijević iz Pazina, prva dvojica po 800 lira svaki, a Gabrijević 600 lira. — Isto su tako nagrađeni i Ivan Marić iz Kanfanara sa 600, a Srećko Ujčić iz Pazina za 700 lira.

Cijene slanina

Pula — Pokrajinsko korporativno vijeće utvrdilo je ove cijene: soljena i sušena slanina 12 lira — mast 11.50 lira po kg. Osim toga utvrdjene su i cijene ugljenu koji se prodaje po 75 čentezima kilogram.

ZLOČIN U PORTOROŽU

Piran. — U Portorožu dogodio se težak zločin kao posljedica ljubomore. Neki Rumun bio je zaljubljen u Silvu Romanolo. Ona mu je ljubav uzvraćala, pa su se imali uskoro i vjenčati. Međutim je ona u posljednje vrijeme prema njemu ohladila. — Kad je on stupio u vojsku i bio kazne radi premješten iz Pirana u Gaetu, ona se je splela s mladićem Alfredom Melilom, a posljedica je bila da je uskoro imala postati majkom. Rumun se ovih dana vratio na dopust i vidjevši, da mu se zaručnica iznevjerila htio je s njom obračunati. Međutim je sam nastradao. Njihovo rjeckanje završilo je s 4 hitca, što ih je ona ispaliła u njega. Prevezli su ga u bolnicu u Trstu, gdje je uskoro umro.

IZ RODNOGA KRAJA

VODA ZA TRŽAŠKO OKOLICO

Trst — Tržaška občina črpa potrebno vodu danes v glavnom od izvira Timava, kajti prejšnji edini vir pri Brojnicu ni niti z raznimi pomožnimi viri zmogel več potreb velikega trgovinskega in industrijskega mesta ter njegove okolice. Že leta 1908 so napeljali vodu tudi v zgornjo okolico in so zato zgradili poseben rezervoar na Opčinah, kamor so dvigali vodu od glavnega rezervoara na Trsteniku. V glavnem sestoji iz dveh vej, ena oskrbuje ozemlje od Opčin do Sežane, druga pa dovaja vodu proti Bazovici. Ta mreža proti Bazovici meri okoli 7000 metrov. Dasi so jo v povojnih letih razširili in ojačali, vendar ne more danes zlasti ne v vroćih poletnih dneh zadoščati potrebi, ke. tega ne dopušta širina cevi. Tudi razpoložljiva količina vode ne more biti kos dejanski potrebi, zato je prav v dnevnih največje potrebe v Bazovici in sosednjih krajih voda izostajala. Zato

so se pred kratkim sestali v Trstu pretežno fašistični tajnik, podeštat in pristojni organi mestne vodovodne uprave in so proučili načrte, kako bi se lahko opomoglo temu nedostatku. Zaključek je bil, da bodo že obstojeći rezervoar pri Sv. Mariji Magdaleni primerno ojačali, ter z moćnimi črpalkami dvigali vodu v novi rezervoar, ki ga bodo zgradili na Kalu v višini 440 metrov, iz katerega bodo črpali vodo Padriče in sosednji kraji. Olajšana pa bo tako tudi dobava vode drugim krajem proti Opčinam ter bodo lahko odpadle dosedanje drage naprave za dviganje vode v rezervoare v Banah in Padričah.

Stroški za razširitev rezervoara pri Sv. Mariji Magdaleni, za novi rezervoar na Kalu, za zadrževne napeljave, stroje, črpalke in dr. so preračunjeni na pol-drugi milijon lir. Čim bodo načrti odobreni, bodo začeli z delom.

Skoro se utopilo troje djece

Pazin — Prije nekoliko dana u selu Kras nedaleko Pazina skoro su životom nastradala tri dječaka. Vraćajući se oko podneva iz škole sedamgodišnji dječaci Željko i Albin Grubiša, prolazili su kraj jedne loke, na kojoj je površina još bila zaledjena. Djeca ko djeca, odbacila su torbe i stala se sklizati po ledu. Kako je međutim posljednjih dana zima popustila, popustio je i led, pa je najednom počeo pod njima pucati. Oba su se dječaka najednom našla u vodi, držeći se grčevito za ostatke leda. U tom je času prolazio mimo devetgodišnji dječak Paškulić Željko, pa videći drugove u opasnosti priskoći im u pomoć. Međutim je led i pod njime puknuo pa se i on našao u vodi. Osamgodišnja Paškulićeva sestra Marija vidjevši što se događja, a ne mogavši djeci pomoći, potrla do seljaka Liberata Ladavca, koji stanuje u blizini. Ladavac je dotrčao s konopom, ali ne znajući sam plivati, tek je uz pomoć svoje žene Marije teškom mukom uspio izvući trojicu dječaka iz loke. Umjetnim disanjem jedva ih je jedvice povratio životu. Kažu da će vlast zbog tog čina nagraditi Ladavca, a vjerojatno i maloga devetgodišnjega Paškulića.

Dijaški konvikt v Pazinu

Pazin — Italijansko ministarstvo za javna dela je 25 februara t. l. sporučilo tehničnomu odelku u Puli, da je nakazalo zadnji znesek za zunanjo opremu palače, kjer ima sedaj svoje prostore italijanski konvikt »Fabio Filzi«, kateri ima namen, kakor pravijo ital. listi, da privabi dijake iz vseh krajev, zlasti pa seveda iz obmejnih pokrajin. Poslopje je kakor znano zgradilo »Hrvatsko dijaško podporno društvo« za dijake, ki bi pohajali tedaj še obstoječo hrvatsko gimnazijo. Stavba je bila tik pred vojno v surovem stanju dogra-

jena. Taka je po vojni prešla v italijanske roke. S prispevki samega načelnika vlade Mussolinija so dela dovršili. Z zadnjim gori omenjenim zneskom bodo sedaj uredili teren okoli doma za razna igrišča. V novo poslopje se je italijanski konvikt vselil letos meseca januarja. S tem je ostal prazen dosedanj sedež tega konvikta. Te dni pa je bil v Pazinu puljski prefekt Chierici in si je ogledal nove in tudi stare prostore. V stari konvikt bodo sedaj spravili sirote ponesrečencev v labinskem rudniku.

IZPRED GORIŠKEGA SODIŠČA

Ker je kupila 80 g pritihoapljenega saharina, je bila 29-letna Julija Velikonja iz Sv. Lucije obsojena na 15 dni zavora, 350 lir den, kazni ter na eno leto policijskega nadzorstva. Josip Jug iz Zabrd pri Kanalskem Kalu star 28 let, pa bo moral plaćati 3150 lir ker je pritihoapil 4 kg saharina in nekaj tobaka. Franc Jeram, star 66 let, iz okolice Cerkna je bil zaradi tihoapstva tobaka kaznovan na 15 dni zavora in na plaćilo 350 lir ter na eno leto policijskega

nadzorstva. Zaradi amnestije je odpadel sodnijski postopek proti 29-letnemu Matiji Erženu iz Gorka pri Idriji (tihoapstvo surove kave), 46-letni Mariji Gold iz Zakojce pri Cerknem (kava in saharin) 70-letnemu Antonu Ogriču iz Slapa pri Idriji (saharin), 78-letnemu Francu Obidu z Ledin (saharin) in 57-letnemu Antonu Štremfelju iz Zg. Novakov (vžigalniki in kremenikamenčki).

Trgovinske težave z Italijo

Jugoslavanski uvoz iz Italije prihađa u vedno veće težave. Zaradi tega je bil z jugoslavanske strani stavljen predlog, naj bi se ukinil klinirski plaćalni sistem. O tem bo najbrže razpravljali stalni jugoslavansko-italijanski odbor u Rimu. Težave niso samo z uvozom bombažnih produktova, temveć je Italija postavila za lan 80 odstopkov višje cene, kot so na svetovnom trgu. Za neke vrste gumijsa zahteva celo 150 din za kg, doćim je na angleškom trgu tak gumijs po 40 din. Italijanska cena je torej za 275 odstopkov višja kakor cene na svetovnom trgu. Poleg tega zahtevaju italijanski izvoćzniki pri svojih dobavah da je del blaga plaćan u klirungu, ostalo pa u prostih devizah. Zaradi tega so mnogi jugoslavanski uvoćzniki stornirali zaključke.

PAZINSKI KONVIKT PRIMIT ĆE SIROĆAD RAŠKIH RUDARA?

Pazin — Odmah nakon rudarske katastrofe u Krapanu pala je izjava, da će za siročad poginulih rudara biti otvoren konvikt u kom će se tu djecu besplatno othraniti i školovati. Novine su par dana zatim donijele vijest, da će pazinski konvikt koji je svojedobno bio izgrađen za djake hrvatske gimnazije, a kasnije pretvoren u konvikt »Fabio Filzi«, sada biti pretvoren u siroćiste za siročad raških rudara. Sada međutim javljaju, da će se za sada djecu smjestiti u Poreču i Puli, a u pazinski konvikt da će ih dovesti kasnije, kada konvikt bude dograđen i proširen.

V ITALIJI BODO PRIČELI SADITI ĆAJ.

Kakor poroćaju italijanski listi, je uspelo nekemu profesoriu agronomije vzgoiti u Paviji ćaieve grme, ki so se aklimatizirali u severno italiskem podneblju. Prvi zavojćek ćaja so poslali Mussoliniju.

Amnestija v Italiji

Trst — O priliki rojstva novega princa u hiši prestolonaslednika je bila proglašena amnestija. Amnestija velja za vse delikte, za katere zakon ne doćloća kazni preko dveh let. Većje kazni se znižajo za dve leti, vendar se u onih primerih, kjer je bil kaznjenec že deležen kake amnestije, kazen znižja samo za eno leto. Enako se odpušćajo vse denarne kazni ter zaćasna izkljućitev od javnih uradov, od izvrševanja kakega poklica ali od sposobnosti za trgovca.

Izkljućene pa so od amnestije vse one osebe, ki so na dan njene objave, bile pod policij. nadzorstvom, pod svajrilom (ammonizione) ali u konfinaciji. Takisto so izkljućeni od amnestije oni, ki so bili že predkaznovani.

Amnestija tudi ne velja za delikte proti državi, dalje proti zakonom o »integriteti in zdravju plemena«, o razpećavanju mamil, o ureditvi cen blaga, stanarin in delovnih dajatev, o prisilni nastavitvi vojnih invalidov in vojnih sirot, o valuti in o trgovini z zlatom.

Tudi delikti proti vojaškim zakonom so u gotovih primerih deležni amnestije, vendar so izkljućeni izdajstvo, špijo-naža, upor, dezerterstvo in podobno.

Takisto so izkljućene od amnestije kazni za tihoapstvo

Poleg tega prinaša amnestija tudi opustitev denarnih kazni za prestopke proti obstojećim finanćnim zakonom.

Žalostna smrt krojaškega mojstra

Gorica, marca 1940. — Letošnja zima je zahtevala na Banjški planoti ćlovešćko ųrtvev. Krojaški mojster Vincenc Kogoj star 33 let, stanujoć u Batah, je u hudić zimskih dnevh obiskal svoj rojstni dom u Zgoriem Lokovcu. Ko se je vraćal nazaj proti domu, ga je zajel vihar in snežni zameti, tako da ni mogel nadaljevati poti ter je moral v vsej brzini iskati kakega zasilnega zavetišća. Ker je bil mraz izredno oster, je Kogoj pri iskanju mnogo trpel. Ko ga ni bilo tri dni domov, so prićeli u iskanjem po vsej okolici, toda na žalost nikjer ga niso mogli naći, kljub vsemu skrbnemu iskanju. Šele po poteku enega tedna, odkar je oćel iz roistne hiše, se je Kogoj z veliko muko sam priplazil ves izćrpan in bolan z veliko mrzlico do neke hiše u Avšku. Povedal je, da je vedril štiri dni u nekem seniku in da je eno noć prespal u snegu. Da bo nesreća še većja, je pri iskanju zavetišća padel in se hudo pobil. Spravil se je k sorodnikom u Koprivšće, jer se mu je stanje nekoliko popravilo a takoj nato znatno poslabšalo, tako da so ga morali spraviti u gorišćko bolnišćico, kjer je umrl. Njegova smrt je vse sosome zelo pretresla prvić zaradi nesrećne smrti in posebno zaradi tega, ker se je imel malo pred svojo nesrećo poroćiti.

Zopet teška nesreća z granato

Gorica, marca 1940. — Ob koncu meseca februaria se je u gorišćki okolici pripetila velika nesreća z granato, ostalo iz ćasa svetovne vojne. Zaradi visoke cene starega ųeleza in pomanjkanja drugega zaslućka, je še danes polno ljudi, ki se morajo na en ali drugi naćin pećati s tem naćinom prehranjevanja. U panovišćkem gozdu na vzhodni strani Rafuta so našli 38-letni Karl Piani, 18-letni Franc Umek, 40-letni Jakob Bonan in 36-letni Štefan Pavšić, vsi iz mesta, veliko granato in so jo seveda hoteli odpreti. Eksplozija, ki je nastala, je bila tako silna, da so jo slišali po vsem mestu. Okolišnji delavci in kmetie so takoj hiteli na kraj, odkoder so slišali pok. Tu se im je nudił na robah velike jame, ki jo je izkopala granata, strašen prizor: štiri trupla so ležala okrvavljena, eno izmed njih je bilo strašno razmesarieno. Takoj je bila na mestu nesreće rešilna postaja »Zeleni križć. Dva sta ostala še pri ųivljenju in to Piani kateremu je odneslo levo nogo in ima poleg tega še druge teške rane ter Umek, kateremu je prav tako odneslo levo nogo. Za oba so zdravniki u skrbeh, ć jih bo sploh mogoće ozdraviti. Ostala dva je ubilo: Bonana ter Pavšića in so njuni trupla odpeliali na pokopališće.

Smrtna nesreća

Gorica, marta 1940. — Na cesti Gorica-Kanal se je prve dni marca zgodila teška prometna nesreća, ki je zahtevala ųivljenje 15-letnega dećka Cirila ųabarja. V namri, da bi se malo popeljal, je ųabar skoćil na zadnji del prikloice nekega kamiona, ki je prišil iz Vidma. Ko je hotel skoćiti s prikloice, je pri tem zgubil ravnoteųje in padel pod kolesa, ki so ga na mestu zmastila. Šofer, ki je takoj opazil nesreću, je vozilo tai ustavil, toda nesrećnemu dećku ni bilo već bomoći.

NASTRADAO OD VLASTITE PIŠTOLJE

Motovun — 26-godišnji Martin Pastorćić (sada se zove Pastorella) iz motovunskih Novaka idući na rad u polje ponio je sa sobom pištolju. Idući poljem noga mu je zapela i on je pao, a nabila pištolja mu je tom prilikom opalila, teško ga ranivši u desno rame. Karabiniieri ne vjerujući da se događja tako zbilo kako ga Pastorćić prikazuje povelili su istragu.

Soča - vir belega premoga

Gregorčičeva brhka hči planin je danes popolnoma drugačna...

7 KM DOLG TUNEL

Ko gledamo z okoliških hribov na Sočo in njeno srebrno strugo, ki se vije proti jugu kjer pretaja njen tek počasnejši in se poslavlja otožna od svojih rodni gora, se nehote spomnimo na našega gorškega slavčka — Simona Gregorčiča — in njegovo pesem Njegova brhka hči planin je danes popolnoma drugačna. Še vedno je hči planin, toda ni več prosta kot je bila nekdanj. Na več krajih so jo ujeli v spone, da bi novi gospodarji izkoristili moč njenih bistrih valov. Ti so hitrih korakov odhajali po globoki strugi brez koristi proti morju in ljudje so se domislili, da bi bilo vredno izkoristiti jih, da bi bilo treba vso to ogromno silo »Soče vode« izrabiti za človekovo delo. Danes stojijo ob strugi in v skalnatem obrežju velike električne naprave, med njimi največja podzemna centrala v Evropi. Ob strmih bregovih se dvigajo visoki stebri daljnovodov, ki nosijo moč soških valov v obliki elektrike v velika mesta, v velike industrije, do malih obrtniških motorjev in dajajo svetlobo raztresenim vasem daleč od njenega teka po Furlaniji, po Krasu in Istri. Na mestu, kjer je naš pesnik občudoval njen hitri tek, je danes jezero. Tehnika in novi ljudje so popolnoma spremenili obraz kraja. Pesnikov grob na Libušnem ne sliši več žuborenja valov svoje ljubljene... Sedaj ječijo ti valovi s strašnim šumenjem le še v turbinah električnih central.

ŽE ZA ČASA AVSTRIJE SO STROKOVNJAKI

vazmišljali, kako bi vodo Soče izkoristili. Vendar pa je takrat prevladovalo mnenje, da so pogoji za to neugodni. Takrat pa seveda tehnika še ni toliko in tako napredovala kakor danes. Ko so prišli naši kraji pod Italijo, so novi gospodarji kaj kmalu uvideli, da niso pogoji za gradnjo velikih central tako neugodni, kakor so to mislili Avstrijci. Italija je še razen tega vedno hudo občutila pomanjkanje premoga in ga je skušala nadomestiti kolikor se je dalo z belim premogom — elektriko.

Leta 1920. je bila na pobudo Jadranske električne družbe v Benetkah, kateri načeljuje znani grof Volpi, ustanovljena Električna družba za Julijsko Benečijo (Società elettrica della Venezia Giulia), ki je kmalu napravila obsežen načrt za izkoriščanje soškega vodovja. Najprej so bile povezane vse male hidrocentrale na Furlanske in napravljene električni vod napetosti 50.000 V med Vidmom, Tržičem in Trstom. Na Opčinah je bila zgrajena velika transformacijska kabina. Daljnovod so še potegnili do Pule in za Istro je bila ustanovljena posebna električna družba, ki naj bi skrbela za potrebe puljske in kvarnerske pokrajine. Pozneje je bil iz Furlanije (Sabile) izpeljan 115 km dolg vod visoke napetosti 130.000 V do Opčin, kjer so postavili transformacijsko postajo za 150.000 V. Zaradi povečanja števila industrije v Julijski Krajini, je bilo treba misliti še na večje količine elektrike. Ko se je pojavila potreba elektrifikacije vsega železniškega omrežja v Julijski Krajini, je prišel obsežni načrt električnih naprav ob Soči v čisto realno področje uresničitve.

Ob Soči so prvotno nameravali

ZGRADITI ŠEST ELEKTRARN

od katerih, pa bodo dve gotovo odpadli. Najvišje ob toku Soče leži še ne dograjena kobariška elektrarna, ki bo dajala 88.000.000 kwh; tolminka hidrocentrala bo dajala 38.000.000 kwh. Največja centrala pa leži pri Doblarih in je vsa zgrajena v živi skali s 135.000.000 kwh. Pri Plavah bo kmalu dokončana elektrarna, ki bo dajala 80.000.000 kwh. Malo nižje od Plav so nameravali prevrtati Sabotin z velikim tunelom in speljati vodo iz Soče v umetno jezero, ki naj bi nastalo na močvirju v Prevalu Zdi se, da so ta del načrta že opustili, ker so bile tehnične ovire precej velike in bi zaradi vodnega bazena nastalo v Prevalu veliko jezero s kapaciteto od 125.000.000 m³ ki bi pogoltnilo tudi mnogo dobre zemlje okoliškim kmetom. O tem delu načrta se ne govori več. Iz tega jezera bi voda odšla po podzemskem rovu do elektrarne v Ružici in naprej do zadnje elektrarne na Soči ob Gradiški. Po načrtu bi vse elektrarne dajale pol milijarde kwh letno.

S hitrim tempom so se 1. 1937. lotili ogromnega dela. Najprej so pričeli z deli za največjo elektrarno ob Soči s podzemno hidrocentralo pri Doblarih, ki je bila dogotovljena že lanskega leta. O tem velikem delu smo že pisali v našem listu. 50 m visoki jez pri Doblarih je zajel vodo in tako je nastalo veliko jezero ob Sv. Luciji. Kjer si je prej Soča izsilila v teku ti sočletji pot skozi živo steno, vseh teh globin sedaj ni več in jih pokriva voda novega jezera ki se razteza proti Modrejam, in v strugo Idrijce. V izredno hitrem tempu so pričeli takoj nato, ko še ni bila dograjena prva hidrocentrala z deli za drugo elektrarno nižje pri Plavah. 4000 delavcev je delato v treh izmenah noč in dan. Delo je bilo preračunano na 2 leti in pol, je pa bil rol zaradi pospešitve skrajšan za celo leto. Jez za to elektrarno je zgrajen pri Ajbi, kjer je manjše jezero z 1 milijonom kub metrov vode. Od tu vodi

ki je po obsegu večji kakor železniški za enotirno železnico do dveh ogromnih turbin pri Plavah. Predor ima premer 6 m in pol, v eni sekundi gre skozi njega 80 kub. metrov vode. Jez je širok kakih 50 m in ga držijo 4 mogočni obstranski stebri, visoki 40 m. Zapornice na jezu se premikajo iz daljave s pomočjo posebne priprave na oljni pritisk. V tem delu je struga skoro suha, le sem pa tie je še nekaj vode. Tehnična dela so zaradi trdega apnenca in dolomita zelo težka. Vse te rove in prostore za ostale naprave ter za gradnjo jezov je bilo treba izvrstati v živo skalo. Porabili so za minerska dela nič manj kakor preko 80 ton najsilnejšega streliva, izkopali pa so s tem preko 290.000 kub. metrov skale in zemlje.

Nova elektrarna pri Dablarih je že pri klopnenja na staro električno omrežje. V tem letu bodo dovršene turbine dajale 250.000.000 kwh letno. Italiji se mudi, da bi čimprej in čimveč sile izvela iz soške vode, ker je zaradi pomanjkanja premoga v državi sami, kakor tudi zaradi današnjega vojne stanja v Evropi prisiljena na čimvečje izkoriščanje belega premoga. Teh 250 milijonov kwh, ki jih bosta dajali obe centrali je tudi velikega pomena za italijansko avtarkijo. S to produkcijo električne sile bo Italija lahko nadomestila 200.000 ton premoga. To pomeni, da ji ne bo treba uvoziti iz Nemčije ali od kje drugje 20.000 vagonov premoga, kajti vsa ta električna sila bi odgovarjala, ako bi jo preračunali v termični efekt, zgoraj omenjeni količini premoga. Da je to za Italijo danes še posebno važno ni treba omenjati, ker smo ravno v zadnjih dneh čitali, kako težave obstojajo za Italijo pri dobavi premoga iz Nemčije. Zaradi tega pomen soških elektrarn raste z dneva v dan.

Poseben pomen imajo te

ELEKTRARNE Z VOJAŠKEGA STALIŠČA

Vse bodo napravljene pod zemljo prav za prav v živi skali in vsako bombardiranje tako s topništvo kakor z aeroplani bo brezuspešno. Edino bi mogli pri tem trpeti zunanji objekti, ki se omejujejo le na posamezne jezove in druge manjše nebitvene naprave. Pa še to bi bilo posebno težko, ker so jezovi že sami po sebi v skriptih globelih in po obsegu majhni (50 m dolžine). Od vse elektrarne je videti samo to, kako gredo iz zemlje debele bakrene žice, ki so potem speljane na visoke železobetonske stolpe. Da bi bili ti stolpi letalom nevidni, jih bodo maskirali.

KOLONIZACIJA SLOVENCEV V MAHOVLJANIH

Iz društva »Istra« v Banjaluki smo prejeli naslednje podatke.

Pred 55 leti se je naselilo v vasi Mahovljanah blizu Banjaluke okoli 50 italijanskih družin iz Južnega Tirola takrat še pod Austrijo. Odbrali so si ta kraj poleg nemške kolonije radi tega, ker je tu radi brdovitega zemljišča za vinogradništvo in sadjarstvo, kateremu so bili Tirolci najbolj vajeni, ugodnejši teren, nego v sosedni ravnini. Ostali so vedno avstrijski državljani (Tirolci) in niso sprejeli bosanske pripadnosti, kakor so morali to pozneje dobiti Tirolci, ki so se naselili v bližini Prnjavora. Zato niso imeli od prevrata sem nobenega državljanstva. Naša vlada jih je večkrat pozvala, naj zaprosijo jugoslovansko državljanstvo, ali temu pozivu se je odzvalo le nekoliko družin. Nato je stavila naša vlada ultimatum, da se odločijo ali za jugoslovansko državljanstvo, ali da v roku 1 leta zapuste zemljo. Večina se je odločila, da sprejme italijansko državljanstvo, ker jim je italijanska vlada obljubila zemljo v Italiji. Do sedaj je odšlo v Italijo 30 družin. Pišejo, da so bili tam dobro sprejeti in da so dobili nanovo urejene kmetije v dovoljni površini nižje Rima. Poleg poslopij dobili so tudi vso premičnino (pohištvo, odeje, živino, orodje itd.), ter tudi denar po številu članov družine (gospodar 1000 lir, žena 500 lir, drugi družinski člani po 100 lir.) Razen denarja, ostane vse drugo državnemu.

Ta delno ugodna poročila so izzbila v Italijo še one, ki so mislili tu ostati. Zato prodajajo, kar kdo ima. Kupi se lahko po ceni. Kraj je lep in precej rodovit. Posebno je ugoden za vinogradništvo in sadjarstvo, bolj v ravnini pa za poljedelstvo. Prej so preskrbovali tirolski kolonisti Banjaluko z grozdjem in deloma z vinom. Trte so krasno rodile in v Mahovljanah je bilo prav lepo in veselo, posebno ob nedejlah. Prišla je pa pred par leti tudi v Mahovljane trtna uš, ki se je jako hitro razširila po vseh vinogradih. Svarilom predsednika tamkajšnjega društva »Istra«, ki je prvi opozoril Tirolce na nevarnost, ki jim preti, niso verjeli. Iz Italije niso dobili pouka, kako se jim je proti trtni uši ponajti, od jugoslovanske strani pa tudi prav malo. Trte so pomrle in glavni vir dohodkov je usahnil. Šele zadnja leta se je pričelo spreminjati spet nekaj na bolje. Ali sedaj so se skoraj vsi odločili za odhod.

Od Ajbe, kjer že stoji jez, pa do izhoda vode iz centrale v Doblarih se bo v kratkem razprostiralo drugo jezero na Soči. Dolgo bo 5 km, a vsebovalo bo 3 milione kub. metrov vode.

Jezero pri Sv. Luciji, ki je popolnoma spremenilo okolico ima 9 milijonov kub. met. vode in voda v strugi se je vdignila skoro do Tolmina. Centrala pri Doblarih, kjer je nastala nova naselbina, ki se sedaj skupno z Doblarij imenuje Isontina, ima tri turbine, od katerih sta dve v obratu.

Kakor smo že omenili, najvišje ležeča hidrocentrala bo pri Kobaridu. Tu bodo zajezili Sočo in pravili največje umetno jezero v Italiji, ki bo imelo 50 milijonov kub. met. vode, ki bo služilo za pogon elektrarne ob njemu ter tudi za rezervo za ostale centrale, ako bi jim primanjkovalo vode.

TODA SOČA SE NI DOVOLJ UKLENJENA.

Človek hoče da mu da še poslednje sile. Ta že itak tako obsežni načrt, bo še razširjen. Za enkrat pa ne vemo še prav ničesar o nadaljnjem delu le čitali smo o tem prav majhno omembo v italijanskih listih.

Prvo elektrarno pri Doblarih so pričeli delati 1937 in je bila že 1939 v obratu. centralo pri Plavah so pričeli delati 1938 in bo v obratu že v teku tega leta Kobariška centrala, za katero so že pričeli prva dela, bo zgrajena za dve leti. Ko bodo te elektrarne končane, bodo dajale Julijski Krajini in Furlaniji toliko energije, da ne bosta več navezani na uvoz premoga.

Koliko dela in koliko žrtev je bilo treba za to moderno delo tehnike! Delo je zahtevalo tudi človeške žrtev. Pri gradnji centrale pri Doblarih je na tem polju časti palo 18 delavcev. Intenzivnost, hitrost, in velik obseg dela jih je zahteval. Toda te žrtev ne bodo pozabljene. Kmalu jim bodo postavili dostojen spomenik, spomenik ob jezu, ki bo popotnika spominjal nanje.

*

Z vsem tem kar smo opisali, je ponovno pripostavljena trditev, da naša zemlja ni ravno tako revna, kot smo jo smatrali. Res je, da ni pri nas videti bogatih žitnih polj, da so mesto njih marsikje polja kraškega kamena, brez vode in skoro brez rastlinstva, vendar je pridnemu in podjetnemu iskalcu naša zemlja pokazala, kaj premore. Danes Italija črpa iz Julijske Krajine ne samo velike količine belega premoga temveč ima tu tudi največji premogovnik črnega premoga da ne naštevamo zopet vrsto drugih bogastev.

— St.

SRETAN USKRS

želi svima svojim suradnicima, pretplatnicima i čitateljima kao i svim prijateljima lista

UREDNIŠTVO I UPRAVA »ISTRE«

*

Kako je sadanji broj lista zapravo dvobroj (12—13) to će idući broj lista (14) izaći u četvrtak 4. aprila.

jih bo dala kmetom katolikom, po nabavni ceni z namenom, da se ohranijo v Mahovljanah katoliška cerkev, župnija in šola, v kateri poučujejo šolske sestre. Vse do sedaj so poučevali še v italijanskem jeziku!

Društvo »Istra« v Banjaluki se je obrnilo na ministra za poljedelstvo g. dra Čubrilovića s prošnjo, da bi država dala onim našim emigrantom, ki nimajo za nakup zemlje dovolj sredstev, posojilo. Do sedaj še pa ne znamo, koliko bodo naši prošnji ugodili. Najprej so nameravali naseliti sem bosanske kmete iz Vrhovine (pristaše zemljoradniške stranke) in so — kakor čujemo, določili za nakup 2 milijona dinarjev. Večino zemlje pa so že sedaj pokupili Slovenci in »Napretkova zadruga« zato bo najbrže propala kombinacija z »Vrhovci« (ovčarji). Tudi kmetje iz okolice bi radi dobili zastojno zemljo italijanskih kolonistov. Toda priljavali se je zelo mnogo kupcev iz Slovenije — večina jugoslovanskih emigrantov iz Istre — in upanje je, da bodo ti prej pokupili italijansko zemljo, nego pride počasna vlada z kreditom. Po konvenciji med Italijo in Jugoslavijo smejo namreč dosedanj lastniki razpolagati z svojo imovino do marca 1942. l. in kar ostane, bo odkupila država po najnižji ceni. Naše mnenje je, da bi vzeli naši emigranti-interesenti zapuščen posestva vsaj v najem in v tem slučaju bodo oni prvi, ki jih bo morala vlada pri oddaji zemlje upoštevati. Lahko pa tudi odkupijo zemljo proti plačilu na obroke.

Večina italijanskih kolonistov je odšla v Italijo ob polovici marca. Zato se morajo interesi požuriti, če hočejo še kaj dobiti.

Odhod Italijanov iz Mahovljanov

Dne 14 t. m. je odšlo iz Mahovljanov 74 italijanskih družin s 363 člani, ki so prišli dne 15 t. m. ob 2 popoldne na tržaško postajo. Na meji pri Postojni so jih sprejeli funkcionari stalne komisije za povrnitev Italijanov iz zamejstva in komisariata za emigracijo in kolonizacijo. Na postaji v Trstu so jih sprejeli prestavniki najvišjih oblasti tako civilnih, vojaških in fašističnih. Spravili so jih na kosilo v restavracijo Dreher, nakar so si razgledali mesto. Naslednjega dne so odpotovali v novo bivališče v Pomezijo.

Dan:

L I P I

Pri vaški cerkvi dolgo let v vetru pošumevaš, kot tajne pesmi blag šepet v srce mi prepevaš.

Neviht rohnečih sto in sto čez vas je že vihralo, posulo jo, a ti, drevo, nesmrtno si ostalo.

In si p. nalo zopet cvet na novo zašumelo, zorane njive zrlo spet in deda hišo belo.

In ko je prišla zvezdna noč pod tabo spet zarajal v kolu narod je pojoč, te kresa svit obdajal.

A zdaj je spet zlovesč oblak nad domom se razgrnil, da ga odel je nemi mrak, mu tužne čase vrnil.

Na novo ljube pesmi spev pod tabo je usahnil, le tuge čuješ nem odmev — in kresa soj je ugasnil...

Le ti, drevo košatih vej, v prostosti še samevaš in lepše kakor nikdar prej nje zarjo mi opevaš.

Ti morda veš, da kot nekoč spet rod bo moj prepeval, da kola spev donel bo v noč, in kres te spet česeval.

Zato v bližini tvoj šepet s tolažbo me napaja, ker v srcu zbuja nado spet, da prosta zarja vstaja...

Moj prvi susret s barbom M. Laginjom

Bilo je jednog ranog proljetnog jutra. Dan prije doputovao sam u Pulu da posjetim dra Laginju i da mu isporučim neke želje naših vidjenijih narodnih ljudi u Sovinjaku i okolici. Još prije svitanja uputio sam se pustom pulskom obalom, da dočekam dan i budjenje grada, što je još uvijek tonuo u punom jutarnjem snu. Po ulicama gotovo ni žive duše. Gdje je samo po koji pometać strugajući lijeno po pustim pločnicima svojom dugačkom oštrom metlom, po koji stražar ili izgubljeni pas...

U arsenalu već se polako stale razabirati mrke silhuete »Belone«, »Monarcha«, »Wiena«... Inače je i tu još svuda vladala tišina i mrtvilo...

Bio sam toga jutra jamačno jedan od prvih koji su svojim koracima budili gluhe i zatravljene ulice mrtvoga grada.

Čim su se otvorila vrata na kavani »Miramare« (ako se je već tako zvala), prva je crna kava iznesena njemu — našem ranoraniocu Barba Mati.

Ostah neko vrijeme neodlučan da li bih mu već onako rano pristupio. Vidio sam kako je mirno i bezbrižno stupio k stolu pred kavanom, kako je konobar položio do njega snop novina, što ih je mirno i gotovo nehaljno stao prevrtati, dok se nije naposljetku udubio u čitanje.

Da mu se približim? Hoću li mu smetati?... Teško je bilo odlučiti se. Ja još mlad, neiskusni i neodvažan za ovakove susrete bio sam u sto muka kako da to izvedem. Stupiti iznenada pred njega, o kojem sam toliko čuo i čitao i kojega smo svi smatrali gotovo nekim božanstvom. Pa još k tome ona njegova tajanstvena smirenost, dostojanstveno držanje tijela i na oko nehaljni i smrznuti pogledi ispod onih njegovih velikih naočara...

To je bio razlog, da se moja šetnja po gluhoj pulskoj obali i nehotice produžila. Naposljetku se ipak odvažih i stupih pred njega u nekom strahopoćtanju, što jamačno nije izbjeglo njegovom pronicavom oku.

— Veleučeni, čast mi je... Ja sam Kraljić, učitelj u Sovinjaku...

— Drago mi je, da vidim i tog našeg malog kralja — našali se davši mi znak da sjednem. — Vi ste dakle iz onog našeg malog Oslinjaka — nadoda i ne čekajući da nastavim.

— Jest, šalju me u poslu izbora.

— A kako naš stari žigante?

— Zabrinut je. Veli, da su oni iz Poreča poslali u Buzeščinu dosta novaca i da bi nam to moglo znatnije umanjiti uspjeha.

— Sve je, mladi moj prijatelju, moguće, ali o jednom nemojte nikada dvojiti. Kokoši doduše zoblju sve što im pod kljun dodje, ali naposljetku njihovo jaje ostaje — uvijek bijelo... Može doduše da bude katkada i ponešto uprljano, već prema kokošinju, koji su kod nas, kako vam je to poznato, gdje gdje još dosta nečisti i neuredni, ali jaje se daje naposljetku oprati... Tamo na Mirni imate dosta bistre vode... Jedno je samo važno, a to jest, da uvijek nastojite kako vam ne bi lisice posvema opustošile kokošinje...

Razumio sam dobro smisao njegovih riječi pa nadodah:

— Treba im podmetnuti stupicu na zgodno mjesto.

— Jest. Stupicu, a kad lija dolija, onda je blago pogladiti i pustiti na slobodu. Ona će to već upamtiti i u drugoj zgodi biti mnogo opreznija. U stupici bi se inače posvema lako polomila noge, a osveta osakaćenih uvijek je najgora...

— Ali ako ne dolija — osmjehnuh se.

— Ni brige vas. Ostavite je da i nadalje ulazi u vaša sela, jer ćete se tako najbolje s njom upoznati. A kad se dobro upoznate, onda vam neće ni posao biti osobito težak... Pse držite međutim zavezane, jer nije nikada dobro da se nekoga ganja lavežom...

Ovak je otprilike tekao naš razgovor onog ranog proljetnog jutra, kad sam sjedio uz starog borca onako mirna i nikada ničim smućena ili iznenadjena.

Nego moj je zadatak bio nešto odredjeniji. Imao sam donijeti u Sovinjak njegove jasne poruke i upute. Tako je bilo zaključeno na našem sastanku na Stenicama u prvom jeku izborne borbe. I ako mi je bilo sa ono nekoliko njegovih riječi izrečeno gotovo sve, ja sam ipak i dalje nišanio na nešto, što bi bilo milije onima koji me ovamo poslaše.

— Vele da će biti terora — počeh nanovo — i da će nastojati na seljake uplvisati raznim šikanacijama i zastrašivanjem, a možda i čim gorim.

— Sve se može!... Ali to neka vas ne smućuje... Neka otkriju svoje karte... Mladji će izdanci možda i podleći i nemoćno sagnuti vrške k zemlji. Ali vjerujte mi, da će ih oni jednom i opet pridignuti i uspraviti. Glavno je međutim da ostanu oni naši stari panjevi, a takovih imade, Bogu hvala, i u vašem kraju dosta... Terora se ne bojte! Teror je uvijek posljednja karta što je neprijatelj baca u igru. A onda mu u rukama ne ostaje više ništa...

A zatim još nadoda:

— Pozdravite mi sve tamo i kažite starom »Furlanetu« (Žigantu) ovo:

Barba Mate je miran. Već je davno otkako kreše o jedan te isti kamen a da mu još nije uspjelo izbiti iz njega takovu iskru koja bi mogla da odjednom svuda osvijetli i zapali. Ali mi nećemo sustati. Kresat ćemo i dalje svi složno.

A onda ustane, stisne mi desnicu i

udalji se svojim odmjerenim i uspravnim hodom gubeći se u već oživjeloj ulici iz koje je jasno odjekivao njegov sigurni korak...

Zagledavši se za njim u meni je nešto zadržalo a iz ustiju izvio mi se uzdah:

Velik je naš Barba Mate!...

Jos. A. Kraljić

ODLOMEK IZ RAZGOVORA

...in će te v šoli učijo, otrok, da Bog je te njihove meje postavil, ne veruj, ne veruj jim in pomni, kaj ti je oče, preden je v smrt šel, pravil!

Meje, res jih je postavil Bog, pred trinajst sto leti jih je postavil in ni jih premaknil ne en trinog, čeprav nas s škorpionji in biči je gnjavil. O meje, žive meje srca so naša, ki v vsej tej naši ubogi zemlji bijejo in ko brušeni biseri sijajo v žarkih ljubezni, a nihče ne vpraša, kaj trpijo, ko trdi čas iz njih spleta venec, ki vredna ga naša zemlja je sveta!

Ta srca — drugo za drugim ugašajo, a v zemlji tej naši spet zagore in božjo resnico do zadnjega dne bodo žarela in v zubljih ognjenih pisala sleherno noč preko nje: Tu so naše meje, tu so naše meje!...

Tako ti je oče, preden je v smrt šel, otrok, z zadnjo besedo o mejah pravil. — To pomni in vedi, kod in kako je Bog meje slovenske postavil!

ZAVETNA SLIKA VA CRIKVICI SV. NIKOLE

Prid nju padaju ničice na stotine žujavih kolen; čuda se ruk svaki dan svečano i pobožno sklope, a voščane prsti jene stare mornarske udovice dvaput na leto ju z blagoslovljenu vodu pokrope.

Na dan mornarskog patrona zapali stinji va kandilu. Črjeni plamik rasviti bark »Ljubav braće« z Punta, koga pakleni cikloni hitaju zi vala na val, i komu su jarbuli pali i pod morem puca punta.

Prid nju padaju ničice žene, matere i sestre. i mole skrušeno svetog Mikulu po dvi cel ure, da gre za brodon po moru i čuva drage mornare od svih nepogod i pokor; od dažja. strele i bure.

VRBANSKI OSAL

To je neznani junak — mučenik otkad se zleže sve do smrti. Kadigod je ko zlo to se na njegovoj koži strese; koliko vritnjaki na dan čapa to ne bi ni vrab zbrojil, svako i najveće brime mora brižan da na sebi ponese.

Sve on mora da snosi. Debeli kolac i brukve u postolih, i čaval s kin ga dičina pod trbuhom z gušton badaju. Još i kozu vežu, da se za njin puten cinba i nateže, pak se smiju i giedaju dal mu suze kapju i padaju.

Sve drva za zimu, grozje i celu mihoju pripeja doma, a retko pokaže svoje pravo lice i zvrne se na putu. Tada obično zašpeheće z nogu; zariče ča ga grlo nosi, da ga se čuje priko briga va svakom škaru i kutu.

Z malin je siromah kuntenat. Po letu mu je slaščica trava, a po zimi mora glodat i hrskat suho šibje i rožje. Teško njemu ako nigdi priko gromače opruži glavu, aš onda dobro zapameti sve svece i svetece božje.

IVO ŽIC-KLAČIĆ

PAZINSKA JAMA (FOJBA)

Nisi nikada sit, kako ni pazinska jama vode. (Pazinska poslovice)

Dan i noć voda šumi i va črno žrelo teče. Tako zgini pod zemljo i nijedan ne zna kamo gre. Nad jamon visijo vrtiči, botege i oštarije. Tu se ceste križajo po keh paseva svet ča iz Vlašije. A tamo na škele stoji Kaštel — se para — sada na ča se va jamo zaval! Kade so »konti« stiskali našega kmeta a on je mora mučat, trpet i služiti. Dan i noć voda šumi samo kadkada zabuču huje. Voda se već raste... glej jezero, kade se val za valon zdičuje. Ma i to požere Fojba nikad sita. Onput se opre i... Bože na nebesih! Kakoj z oblaki zagrmijo glasi od jezero besi.

VRILINOV

KAKO JE OSNOVANA PRVA HRVATSKA ŠKOLA U PULI

JEDNA USPOMENA NA LAGINJU

Kao svaki dan uputio sam se u jedan sat poslije podne u kavanu Narodnog doma. Putem već iz daleka vidio sam kako »stari« nekamo hitro koraca. Morao sam ubrzati korake da ga doistignem. Stigavši ga upitah ga kuda se danas tako rano uputio, jer on nikada prije dva sata nije dolazio u kavanu.

On me pogleda i zadovoljno me pozove da ga slijedim.

— To mora da je nešto važna, primjetih.

— I jest! odgovori, dodji da vidiš kako se radi i kako se mora raditi.

Tako u razgovoru došli smo do prvih kuća predgraja Šijane krenuli smo u prvu lijevu uličicu i pred jednom kućom zaviknu: »Dobar dan ljudi božji! je li gazda Frane kod kuće?«

U to se pojavila mala debeljušasta šjora Marija obradovana našim dolaskom.

— Bog jim daj zdravlje »šjor dotura« vama »šjor« Križ — koja vas srića nosi simo. Neka izvole malo u sobu, vaje ču zvati mog Frana.

Nije trebalo zvati Frana (a to je bio Frane Raner) jer je tek što je čuo glas barba Mata bio već uz nas. Nakon pozdrava upita dr Laginja Frana Ranera za novu kuću što se gradi, a budući da se gradila uz njegovu već postojeću, to smo odmah pošli da je razgledamo.

»Stari« je pomno pregledao kuću i onda dao razne upute. Na kraju te »komisije« pitao je Raner zašto će trebati ova zgrada.

— Za školul brate moj! i budite ponosan, što će se prva hrvatska škola otvoriti u kući Frane Ranera.

»A Bog jim dal zdravlje lipi moj gospodine« čuo se glas »šjore« Marije koja je došla za nama.

Sve je bilo utanačeno: veličina kuće, visina prozora, mjesečna najamnina i rok do kada ima zgrada biti dovršena. Idući u grad, primjetio sam »starom«.

— To je sve lijepo, a od kuda Vam djeca?

— Ne brini se; ima ih već 48 upisanih.

— A učiteljica?

— I tu već imadem!

E, a sada ono najglavnije, tko će sve to plaćati?

— Ne brini se! Bog će i dobri ljudi pomoći.

Negdje u rujnu mjesecu pregledane su prostorije po školskom vijeću kotarske oblasti u Puli. Dr. Laginja je plaćao cijelu jednu godinu najam za školu, plaćao učiteljicu i uopće podmirivao sve troškove školske s tom školom. Kako sam nije ništa imao jer je sve što bi zaslužio vraćao opet narodu, to je za pokriće tih troškova potpisivao mjenice i moljakaao na sve strane za pomoć.

Bez banketa, bez glazbe, bez govorančija tiho i skromno otvoren je prvi razred hrvatske škole s neko 48-ero djece, da ih druge godine bude već oko stotinu. Treće se godine moralo iznajmiti još 2 sobe u susjednoj kući Andrije Turka. Kad bi ovako nabrajao dalje, onda bi morao spomenuti, da je u nepunih 10 godina bilo u svim školama i podružnicama preko 10 učiteljskih sila sa preko 800 djece, koja su se odgajala u hrvatskom narodnom duhu. Pa ne samo to! Ta su djeca imala takav upliv, da se i u kućama nije smjelo drugačije nego hrvatski govoriti.

LAGINJINA BASNA O IKARU

More želi preletiti Ikar mladić ponositi. Da mu otac dva prebila Namazana voskom krila; I poleti u visinu Pod sunčanih zrčak toplinu. Sunce vosak mu raztopi Pak u more Ikar hlopi. Da je letil malo niže Svoju želju on dostiže...

Slušaj sada moj narode Kuda ove reči vode: U pismenih naših ljudi Neka želja ti se budi, Pisat nauke visoko, Kud nevidi svako oko. Pak polete nad oblake Pod sunčane žarke trake, Krila jim se tu raztope I u bezdan jadni hlope; A ne mogu postignuti Želje, ka jim srce muči. Ja pak neću, majčin sine, Letit nebu u visine; Dizat ču se tik nad morem Jeda puku što pomorem. Nizko hoću pisat basne, Neka svaki ima hasne.

Laginijina briga za našu omladinu

Čitatelji ovih mojih redaka, kojima su dobro poznate prilike, u kojima se je u Istri odvijao naš narodni pokret prije tridesetak godina, razumjet će ovu neznatnu epizodu iz našeg narodnog života, koja mi dolazi u pamet i koju bih želio iznijeti pred čitatelje naše »Istre« osobito one mladje, a u vezi s proslavom svijetle uspomene našeg nezaboravnog narodnog vodje, oca Istre, pok. dra. Matka Laginje.

Bilo je to negdje god. 1906. Bio sam tada nastavnik-suplent na velikoj hrvatskoj gimnaziji u Pazinu. Iza dvogodišnjeg službovanja bio sam nešto obolio. Bolest je bila takve naravi, da sam se počeo baviti mišlju, da napustim nastavničko zvanje, komu sam se bio svom dušom odao. Iako teška srca, pomišljao sam da ostavim školu i da stupim u službu naših Društava za štednju i zajedno-ve. takozvanih Posujilnica.

U takvom raspoloženju otišao sam jednog dana iz Pazina u Pulu, da tamo potražim pok. dra. Matka Laginju, koji je tada bio na čelu takvih društava i koga sam, prema narodnom odgoju, u prvom redu imao da upitam za savjet po tom pitanju, koje nisam smatrao samo ličnim nego i donekle narodnim pitanjem.

Došao sam k njemu bez ikakvih poteškoća, jer se do njega kao i do svih naših narodnih prvaka u Istri moglo u ono doba doći bez zaprijetke.

On me je vrlo ljubazno primio i upravo očinski saslušao. Ispričao sam mu svoj slučaj i iznio sam preda nj svoju nakanu da napustim nastavničko zvanje i da ga zamijenim nekim drugim, na pr. službom kod naših Posujilnica, kojih je tada bilo u Istri prilično lijep broj. Na koncu svoga razlaganja zamolio sam ga, da mi da svoj savjet, koji ću poslušati u svakom slučaju, ako je to od koristi za našu narodnu stvar u Istri.

Veliki naš narodni vodja pozorno me je saslušao i pustio da do kraja izgovorim što sam želio. Dok sam govorio, posmatrao me je svojim blagim očima, iz kojih je otjecala sva plemenitost i dobrotu njegove duše, a kad sam završio, potapkao me po ramenu rukom pa mi mirnim umiljatim glasom reče otprilike ovo:

»Dragi sinko, ja te dobro razumijem. Vidim da dobro gledaš na život i na svoju budućnost. Ali mislim, da nisi baš najpametnije odlučio ovo što si mi ispričao.

Ja ne mislim, da je ta tvoja odluka opravdana niti mislim, da bi trebalo, da se ti rastaješ sa zvanjem, kojemu si toliko odao. Ne, ne ti ne smiješ da zdvajáš! Tvoje će se zdravlje popraviti. Ti si još mlad. Ti ćeš moći ponovno da se

prihvatiš knjige, pa ćeš položiti i drugu polovicu svoga profesorskoga ispita i postat ćeš valjanim učiteljem i odgojiteljem naše mladeži. A takvih mi trebamo, i te kako ih trebamo! Trebamo ih mnogo više nego što ih dosad imamo. Osobito trebamo dobrih odgojitelja naše mladeži. I zato, dragi sinko, ostani ti pri svome dosadašnjem zvanju! A za Posujilnice ćemo se već pobrinuti. Naći ćemo i za tu službu potrebnih činovnika i mnogo lakše nego za učiteljsku službu.

Budi miran i podji u Božju prirodu, negdje tamo uz morskobalu u tvoju lijepu Mošćeničku Dragu, pa se tamo odmori i prikupi novih snaga i moći ćeš da se ponovno vratiš čil i zdrav u školu k mladeži.

Dok je on tako govorio, posmatrao sam ga pobožno kao da slušam glas svoga duhovnog oca, koji me tješi i budi u nevolji i očajanju. Svojim mirnim i blagim riječima, i nada sve svojim krotkim pogledom, on je ulijevao u moje srce nove nade i pouzdanja u život i

moju ljepšu budućnost. I ja nisam čekao, da on posve završi svoj govor, već sam skrušeno prihvatio njegovu ruku, stisnuo je čvrsto i zahvalio mu na savjetu obećavši mu ujedno, da ću ga poslušati.

I poslušao sam ga, — a bio bih ga poslušao i kad ne bih bio uvjeren u mogućnost njegova ispunjenja, jer je kod nas u Istri vladala tada u našim narodnim redovima savršena discipliniranost, po kojoj smo mi mladji naše narodne prvake ne samo poštovali i voljeli nego smo se i pokoravali njihovim savjetima i željama u svakom narodnom poslu. To smo mogli da činimo to više, što smo znali, da su se i oni ranije tako pokoravali stranačkoj disciplini i narodnoj potrebi te su kao disciplinirani narodnjaci vršili svaku dužnost, koju je narodna stranka od njih tražila, i polazili su svuda, kuda ih je stranka slala. Zato je naša narodna borba u Istri u ono zlatno doba imala i tako divnih uspjeha!

Prof. Ivan Ivančić (Sušak).

JEDNA USPOMENA IZ BEČA

Naše istarski zastupnici Laginja, Spincić i Mandić, za vrijeme zasjedanja bečkog parlamenta odsjedali su obično u skromnom ali solidnom hotelu Höller u Alserstrasse u Beču.

Nećak pokojnog Laginje, nedavno preminuli ing. Ivo Simčić i pisac ovih redaka, u generaciji 1908-1912., jedini smo od Pazinčana studirali šumarstvo na Visokoj školi za kulturu tla (tako je Bodenkulturu preveo Dr. Laginja) u Beču i više smo godina zajedno i stanovali. Bili smo nerazdruživi prijatelji i bratski dijelili i dobro i zlo. Vrijedno je napomenuti, da naš izbor šumarskog studija, jednoga od najtežih i najskupljih, nije bio slučajna. Mi smo ga odabrali po savjetu tih naših dobrih otaca, jer je Istra tada najvećma oskudijevala na narodnim šumarima...

Nekoliko puta — ne baš često, — kad bi tamo prema kraju mjeseca ponestalo i zadnja sredstva i presahnuli svi i najskromniji izvori, mi smo se oko podneva uputili u hotel Höller. Tamo smo uvijek najljubeznije bili pozvani da prisjednemo k zajedničkom stolu i odmah su bila naručena dva objeda više...

Jednom takvom prilikom pokojni Dr. Laginja obrati se k meni i upita me: »A šta ti Ante sada učiš?»

»Spremam se za pojedinačni ispit iz bujičarstva, gospodine narodni zastupniče« — odgovorih.

Nato će on, pogladivši si mirno bradicu, popravišći zlatne naočare i prijažno uperivši pogled u mene:

»Lijepo, lijepo! Samo ti marljivo uči, bujice u Istri počinju našem narodu svake godine velike štete. Ali, nešto da ti kažem. Pretprošle smo godine teškom mukom isposlovali pomoć za uređenje jedne bujice u Istri od 150.000 kruna. Prošle je godine ta bujica bila po stručnjacima uredjena, a ovog proljeća velika voda sve je opet raznijela, da je sada stanje gore nego je prije bilo. Zato zapamtite djeco dobro što ću vam sada reći. Učite marljivo i položite sve ispite da što prije budete od pomoći. Ali kad budete išli uređivati ovakvu jednu bujicu, podjite okolnim seljacima i pitajte ih, kako su oni sami dosada očuvali svoje oranice i livade od bujičnih nesreća, pa dobro slušajte šta će vam reći. Mnogo je bistrine duha i mnogo praktičnoga iskustva u našem seljačkom narodu, i da su učeni stručnjaci prošle godine uradili kako sam ja sada vama savjetovao, vjerojatno je da do ovako velike nesreće ne bi došlo!«

Spincić i Mandić potvrdili su ove Laginjinje riječi, što znači da su dobro znali na šta je pri tome mislio, a mi smo ih dobro upamtili za cijeli svoj život.

Nesumljivo je, da je u tim blagim riječima bilo i ponešto opravdanoga ogorčenja, ali je istina i to, da nam je taj savjet u našoj dugogodišnjoj praksi često veoma dobro poslužio.

Ing. Ante Ružić

FRANCUSKA I HRVATI Značajna razlaganja „Obzora“

Zagrebački »Obzor« objavio je ovih dana (u broju od 16. III.) na svojoj političkoj stranici, u rubrici Stranačko kretanje, interesantna razmatranja kao odgovor listu »Vihor«, glasilu pokreta Zbor u Splitu, koji je napao Francusku. Bez obzira na samu polemičku stranu, koja za nas ovdje nije od interesa, smatramo potrebnim prenijeti neke stavke iz Obzorova članka posebno zbog toga jer se u njemu dodiruju neka pitanja, koja su ne samo aktualna nego su i od principijelne važnosti.

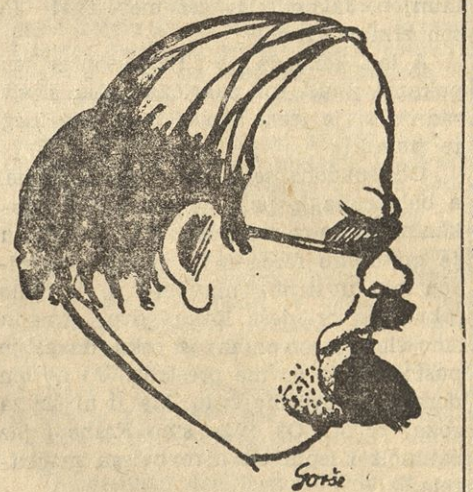
»Nikad nije bilo, a nema ni danas u hrvatskom narodu — veli »Obzor« — protufrancuskih osjećaja. Nema ih zato, jer između Francuza i Hrvata nema suprotnih interesa, a francuski duh i francuska kultura oplemenili su hrvatsku književnost i prošli snažno mnogobrojne hrvatske intelektualce. — Nije pak puki slučaj, da su upravo najnekompromisniji borci za slobodu i nezavisnost Hrvatske bili frankofili. Kvaternik je tražio u Napoleona III. pomoć za nezavisnost Hrvatske, kao što su nekoliko stotina godina prije njega Zrinjski i Frankopani bili u vezi sa Ljudevitom XIV., htijući osloboditi Hrvatsku habsburške dominacije.

ŠIRITE „ISTRU“!

Drugo je pitanje, ovisno prije svega o geografskim uvjetima, kakav oblik takva pomoć može u konkretnom slučaju poprimiti. No o tome ovdje nije riječ, već samo o kulturnim afinitetima, kao i o tom da je apsurdno tvrditi da Hrvati mogu biti ugroženi od Francuza.

Ovu je činjenicu jasno uočio i otac hrvatskog nacionalizma Ante Starčević, izraziti borbeni frankofil, koji je u Francuskoj vidio prirodnog prijatelja, pače saveznika Hrvatske u borbi protiv Habsburgovaca i njihove germanizatorske politike. Uostalom svaki hrvatski čovjek, koji ima i malo polit. instinkta, mora neizbježno uočiti, da nam je Francuska prijatelj, da ona nemože ugroziti naše interese, pače da je u interesu Francuske, da hrvatski narod bude jak i slobodan. Ova je činjenica tako jasna i nepobitna, da su svi hrv. političari koji su vodili borbu za slobodu Hrvatske, bili frankofili i tražili u Francuskoj pomoć. Zato imamo gotovo jedinstvenu pojavu, da su ne samo Kvaternik i Starčević, dakle dva najizrazitija predstavnika hrvatskog nacionalizma, već i Strossmayer, Stjepan Radić, Supilo i Trumbić, koji su želili okupiti sve južne Slavene u jednu državnu zajednicu, bili frankofili i tražili u Francuskoj moralnu i materijalnu pomoć za ostvarenje naših narodnih ciljeva.

K 50-LETNICI DR. JOŽE LOVRENČIČA

Kar mož nebasa nam poslala, da večni nas otmo grobov, vse mati kmečka je zibala, iz kmečkih so izšli domov. (Gregorčič S.)

Tiho in skromno je praznovao petdesetletnico svojega življenja naš rojak, pesnik in pisatelj prof. dr. Jože Lovrenčič. V naši javnosti je šla ta obletnica mimo skoro neopaženo, čeprav bi mož, kot je on, zaslužil malo več pozornosti in priznanja za svoje veliko in neumorno delo, ki je vsega z vročo ljubeznijo posvetil svojemu narodu, posebno odtrganemu delu izza meje. Njegovi ljubljenci — dijaki — so priredili za ta jubilej svojemu voditelju skromno, pa zato tem bolj prirsčno proslavo. Čestitke so bile izrečene z ono ganljivo preprostostjo in iskrenostjo, ki so jo zmožna le mlada, nepokvarjena srca, prihajale so iz duš, ki so na široko odprte, pripravljene, da dr. Jože seje vanje dragoceno seme prave vzgoje in žarke ljubezni do naroda, da v njih učvrsti neomajen pogum in silo za bodoče delo, ki ga bodo pre' ali slej prevzeli na svoja ramena ti mladi ljudje — ta novi že v svobodni domovini rojeni in vzgojeni rod. On skrbi, da v teh mladih ljudeh ne bo zamri spomin in hrepenenje po domu očetov, on je med njimi sejalec bodoč-

nosti, v katero veruje z vso silo svoje velike duše...

Prof. dr. Jože Lovrenčič se je rodil 2. marca 1890 v Kredu na Kobariškem kot najstarejši sin siromašnega kmeta. Že v ljudski šoli je s svojo bistrostjo vzbudil pozornost učitelja, ki je končno pregovoril starše, da so ga poslali v gimnazijo v Gorico. Tam je prvo in drugo leto stanoval v Alojzijevišču, dobo od drugega do sedmega razreda je preživel v Malem semenišču, zadnje leto, v osmem razredu, pa se je sam preživljal. Po maturi se je odločil za filozofijo ter je na graški univerzi študiral slavistiko in latinščino. L. 1914 je dokončal študije, leto kasneje pa je bil promoviran za doktorja. Po opravljenem študiju je bil nastavljen na goriški gimnaziji, kasneje je odšel na gimnazijo v Trst. Tedaj se je razvijala prevratna akcija za združitev vseh Jugoslovancev in dr. Jože Lovrenčič je bil med vnetimi borci tistih dni. Kot tak je sodeloval v začasnem narodnem predstavništvu v Beogradu kot goriški odposlanec. Iz Beograda so ga 1919. poslali na mirovna pogajanja v Pariz. Kot je znano je bila na žalost kljub vsemu prizadevanju Goriška izgubljena. Dr. Lovrenčiču ni preostalo drugega, kot da ostane v novo stvorjeni svobodni državi in se tu posveti delu. Nastavljen je bil najprvo na II. dr. real. gimnaziji v Ljubljani, kjer je služboval 12 let, nato na III. dr. real. gimnaziji, dokler ni bil v jeseni lanskega leta premeščen na dr. učiteljsko, kjer poučuje še danes. Slavljence uživa sloves enega najboljših profesorjev v Ljubljani.

Kot mnogim našim pesnikom in pisateljem je tudi dr. Lovrenčiču vzbudila zanimanje za književnost njegova stara mati, ki mu je s pripovedovanjem pravljic in bajk razgibala fantazijo. Že v ljudski šoli, je pridno prebiral leposlovne spise. Kot šolarček se je poizkusil z zlaganjem pesmic, krajših povesti in, smešnic, kar je vzbudilo učiteljevo pozornost in tako odločilo njegovo usodo. V Alojzijevišču je s pesnikovanjem nadaljeval. Ob narodnih in Gregorčičevih pesmih se je navduševal za narodno stvar, hudi boji obmejnih Slovencev za politično enakopravnost in uveljavljanje pa so njegovemu domoljubnemu ognju olajale še prilivali. Oglaševal se je že v

»Vrtcu«, kjer je priobčil svojo prvo pesem »Kaj me žene v gaj« pod pseudonimom Rastko Staroselski, v zavodu pa je izdajal tudi svoj leposlovni list »Pomladni cvet«. Radi nerazumevanja, na katero je naletelo njegovo pesnikovanje pri vodstvu Alojzijevišča, je zavod zapustil in se preselil v Malo semenišče. Iz tedanje dobe je že polno njegovih pesmi, med najbolj znanimi pa so »Rdeče rože«, ki jih je Zofka Kvedrova objavila v Domačem prijatelju. Lovrenčič se je že tedaj poizkusil tudi v dramatik in kot sedmošolec je spisal trodejanko »Gorsko življenje«, ki so jo z uspehom igrali najprvo v rojsem kraju pisatelja potem pa še po drugih podeželskih odrih.

Iz impresionističke čustvenosti slovenske nove romantike je našel pot v ekspresivno slikovitost, s katero je ustvaril lepe individualne podobe; njegova erotika se tedaj umirja in prehaja v meditativnost; doživlja njegovega idealističnega duha se nagibajo k mističnosti. Oblikovno se je razvil iz kratke kltice, ki mu jo je dala narodna pesem, preko soneta v svobodni verz in individualno moderno formo, včasih aforistično stisnjeno, včasih bukovsko široko.

Kot akademik je sodeloval pri Ljubljanskem Zvonu, kjer je priobčil cel ciklus svojih pesmi (1910). »Gorica« je priobčila njegove »Rdeče verz«. L. 1917 je zbral svoje pesmi, raztresene po najrazličnejših slov. revijah, in jih izdal v zbirki »Deveta dežela«. Kasneje so se tem pridružile še pesmi z begunskimi motivi, katerih začetek je v krasni pesnitvi »Očenaš«. L. 1916 so nastale »Gorske pravlice«, ki so izšle l. 1921 in v katerih je združil epske, posvete in legendarne pesmi. V njih je prekrasno izraženo hrepenenje begunca po domu.

»Trentarski student« (1915—22) je sad njegovih romantičnih teženj, ki so našle svoj predmet v domačih srednjeveških sholarskih motivih. To delo je začetek Lovrenčičeve epike. Pesem spaja klasicizem z narodno pesmijo in razpleta domačo fantovsko zgodbo o studentu, ki se je zapisal hudiču (Faust). K snežje delo »Kronika Trente« ni več v organski zvezi s prejšnjim delom. Tedaj je pisal tudi podobe iz ljudskega življenja rojakov na Goriškem, kot »Mlin ob Nadiži«, »Podrehar« i dr.

Najvišji vzpon je dosegel Lovrenčič v letih po vojni, ko je zavzel med slovenskimi pesniki zelo vidno mesto. Kljub izredni plodovitosti v tem času pisal je prav v vse slov. revije za mejo — pa v povojnih letih ni izdal nobene pesniške zbirke, ki bi pokazala v celoti njegovo silo.

Pozneje je pisal mnogo tudi v prozi. L. 1927 je izšel njegov roman »Publius in Hispala«, leto pozneje povest »Pereči ogenj«, nato zgodovinska povest iz 14 stol. »Cesta in njen vazel«, 1929. povest »Božja sodba«; l. 1931 je izdal zbirko legend »Tiho življenje«, 1934 legendo »Pastir z belo ptico«, l. 1938 pa legendo o Mariji in pastircu Urški (za 400 letnico Sv. Gore pri Gorici). V tem času je napisal tudi druga dela, tako: »Dom ob Soči«, »Anali izumrlega naroda« mladinsko povest »Tonca iz lonca«, »Cervovski gospod«, »Soča voda je šumela«, »Zaklad ob Nemiljščici« i dr. Zadnja leta se je posvetil predvsem mladinskemu slovstvu ter sodeluje v Vrtcu in Našem rodu, predvsem pa v dijaškem listu Mentor, katerega urednik je od 1930 l.

Njegova dela so priobčevali skoro vsi slov. listi, kot: »Gorica«, goriški »Novi čas«, »Mladika«, goriški »Naš čoln«, tržaški »Novi rod«, Ljubljanski »Zvon«, »Dom in Svet«, »Slovenec«, »Amerikanski Slovenec«, »Vrtec«, »Gruša«, »Zora«, »Mentor« in drugi.

Lovrenčič je tudi prevajatelj. Znani so njegovi prevodi, kakor: »Zadnji dnevi Ogleja«, »Eufemija«, »Mesto ob morju«, »Prigodbe malega Nonnija«, »Golobje in jastrebi«, »Stržek in njegovo burkasto življenje«, »Mož gozda« i dr.

Kot globok in vesten opazovalec kulturnega življenja na Goriškem je napisal dela: Goriški memento (1920), Pregled goriške slovenske kulturne zgodovine, Slovenci v Italiji (1930), Slovenska beseda ob Soči in Adriji. V »Slovenecu« je objavljala kulturne slike s potovanja po Goriški. Napisal je tudi biografije naših odličnih mož z Goriškega, tako: Staniča, Gregorčiča, Sedeja, Trinka, Vodopivca, Abrama i. dr. Letos je izšel njegov »Kažipot na Sv. Goro« in »Trentarski študent« v predelani izdaji.

Jubilantu iskreno čestitamo in mu želimo še dolgo, dolgo vrsto let plodnega in uspehov polnega življenja! (***)

JOŽE KRAPŠ:

VELIKA NOČ V IDRIJI

So dnevi, ko se v človeku zbude spomini. Tedaj se pred njim zvrste slike iz prošlosti, že nekoč doživete, a že umrle. To se dogaja zlasti ob velikih praznikih, kakršna sta Božič in Velika noč. Jasne in čiste priplavajo pred te in ti vzbude namene. Največ slik je iz mladosti. Takrat so nastale, da sam nisi vedel kdaj in so se zajedle vate liki svetloba v fotografsko ploščo. Nosil si jih s seboj, a nisi vedel zanje. Hodil si z njimi po širnem svetu in zdaj pa zdaj se je ta ali ona dvignila takorekoč iz pozabljenja, in si jo zaznal, kakor da se dogaja znova.

Lepe so take slike, pa se jih od srca razveseliš, ko pridejo, in te kakor odsev prošlosti povabijo, da zaživiš z njimi in da ti je praznik zares praznik, prav radi njih samih.

Prazniki so zame v resnici obnova slik iz mladosti. Ne samo zame, za vsakogar. Doživljaš skrivnost praznika, pa se ti pojavi slika istega praznika, kakor si ga doživel sam nekoč, morda še mlad deček; ali ni kakor, da bi ti postavil vazo z dehtočim cvetjem na praznično mizo? Ni li praznik vse lepši, sončnejši, skrivnostnejši? Zame vsaj je tako! Božič mi prinese kopico slik in razvrščam jih, kakor otroci jaslice ali kakor razvrščamo fotografije po albumu. Velika noč, ta prelepi praznik vstajenja, pa mi zopet odpira predale in jemljem jih iz njega, skrbno odpiram z njih prah. Jemljem jih v roke, kakor dragocene spominke z božje poti... Oko se zaiskri, krog tebe je praznik, duh pa plava nazaj v čase, ki so bili...

Velika noč v Idriji! Lepa si bila. Zdaj sem te doumel. Velika noč v mestu med gorami, kjer je življenje teklo tako na svojevrsten način! Ne doživim te več! Ali si res namenjena samo mladim ljudem, otrokom? Ali so pirhi namenjeni samo nedolžnim in čistim dušam? Imam vtis, da je tako.

Brskam po spominu. Slika za sliko prihaja, druga je lepša od druge. Bi li bilo narobe, če jih nekaj izberem, zapišem? Meni so ti spomini dragi, kakor malo kaj. Morda bo še kdo drugi našel v njih kaj lepega. Najde se kdo, ki bo v njih videl tudi sebe. Naj bodo te zgodbe pirhi, spomin vstajenja...

BOŽJI GROB

Veliki četrtek. Sonce sije izza Gor, upira žarke v Kobalove planine, boža sivi grad, da se blešče zlate številke njegove ure na malem stolpiču. Strehe pod gradom bleste. Nebo je sinje modro. »Jože!« Kliče nekdo pod oknom. Pogledam. Na kameniti stezi ob plotu stoji Slavko.

»Pojdi, greva nosit deske za božji grob!«

Doma ni nikogar. Mati je odšla za nakupom. Ne pomišljam dolgo. Misel, ki jo je sprožil Slavko, me prevzame. Suknjič oblečem in odhitim venkaj. Na stopnicah se domislim: Vsekakor je treba zakleniti duri. V mislih na božji grob, največje veselje otrok, zaklenem duri, ključa pa vtaknem v žep... Pred cerkvijo je gruča otrok. Pomešava se med nje. Kmalu pride cerkvenik.

»Otroci, za mano! Pa počasi! No, no, le pazite, zares!«

Tiščimo za njim na podstrežje. Odkaže nam delo: deske, barvane in pisane, ravne in zavite štebre, angeljčke z napisi, križ z sulico in gobo in še mnogo takih lesketajočih se stvari. Oj naš božji grob! Da bi ga videli! Ni to božji grob, kakršnega vidite po vaseh. Par desk in par lesenih vojščakov, to je vse. Ne. Naš božji grob, velik je, sredi cerkve stoji. Okrog njega moreš na vse štiri strani. Znamenit je, saj ima takšnega le cerkev sv. Štefana na Dunaju, samo, da je naš nekoliko manjši.

(Še manjšega, skoro za igračo pa je izdelal pokojni Klemen. O tem znamenitem Klemenu, bi se dalo napisati, tudi marsikaj).

Kopičijo se deli in kosi pri stranskih vratih cerkve sv. Barbare. Nosimo in vlačimo. Pot teče po licih...

Sonce se je bilo dvignilo visoko. Vesel je trg pred cerkvijo. Visoko gori v zvoniku udari ura. Poslušam... Štirje udarci, na to globoko: deset, enajst, dvanajst.

Nato zahrešči in zaropče — tudi meni zaropče, mravljinici lezejo po hrbtu. Roka seže v suknjič in v žep in otipa v njem ključ! Ključ! Nisem imel ogledala s seboj, ali vem, da sem bil rdeč. Poldne je. Mati se je vrnila in ne more noter, še preje se je vrnil oče z dela. Kaj bo!

Slavka, prijatelja ni bilo nikjer, tudi ostalih vrsta se je bila razdrečila. Božji grob se je umaknil veliki skrbi: tepen boš!

Tekel sem čez trg po ozki ulici, čez Nikavo in kamenitem klancu navzgor. Srce pa je tolklo: te-pen, te-pen! Pred hišo je bil vrtiček, ob njem klop. Ondi sta sedela: mati s cekarjem, oče s karbidovko.

»Tako! In midva te čakava, falot! Kje se potepaš?«

»Božji grob«, sem izjcljal.

Zdi se mi še danes, da je beseda božji grob vplivala pomirjevalno na mater.

»Ključ daj že vendar!« je hitro dejala. Tresoč se, sem ga izvlekel. Nekaj mi je priletelo krog glave, na račun božjega groba. Hujšega ni bilo. Kakšno kosilo smo imeli tistega velikega četrтка, pa se ne spominjam več...

SLAVKOV »BLAGOSLOVLJENI« OGENJ

Tisti veliki četrtek in delo za božji grob sta se zame nesrečno končala. Slavko se je bil vrnil domov zgodaj. Velika sobota pa je bila zanj nesrečen dan. Prišel je pome, da greva po blagoslovljenem ogenju. Gobe, ki sva jih iztaknila v tičniških gozdovih, sva imela pripravljene, suhe in zmehčane. Mati mi je nekaj naročala o hitri vrnitvi in o dvanajsti uri, pa sva s Slavkom vzela gobe, pritrjene na dolgo žico in odšla pred cerkev. Prostor pred njo je bil poln otrok, sredi gruče pa je cerkvenik pripravljel les. Še vedno so prihajali otroci. S Slavkom sva ostala zadaj ob zidu.

Ko je čez nekaj časa prišla procesija ministrantov z banderom in duhovnikom, se je gruča otrok strnila okoli lesa, Slavko pa mi je tedaj dejal:

»Nikar ne tišči v gnečo! Segel je z roko v žep in privlekel vžgalice. Začuden sem ga pogledal, češ, kaj nameravaš. Pa se mi je nasmehnil navihani Slavko in dejal:

»Gobo prižgem! Bo tudi veljalo! Hočeš tudi ti?«

Odkimal sem in mu zatrjeval, da tak ogenj ni pravi, medtem pa se je ževžgal sredi trume otrok les. Otroci so se pulili za žerjavico in ogorke, zapustil sem Slavka, pristopil bliže in prižgal...

Ko sem nato z očmi iskal Slavka, ga nisem našel.

Oddal sem ogenj doma in pri teti, pa sem stopil k Slavkovim ter vprašal po prijatelju. Zasmejala se je njegova mati:

»Ali si tudi ti ogenj tako nosil?«

»Kako?«

Povedala mi je zgodbo njegovega »blagoslovljenega« ognja:

Vračal se je Slavko od cerkve, vrteč žico z gorečo gobo preko kamenitega mosta čez Nikavo domov. Goba pa je prav v trenutku, ko je tekel čez most, pregorela tik ob žici v potok. Slavko se je nagnil čez zid in glej, goba leži in se kadi na produ. Slavko ne pomišlja mnogo, steče po stopnicah do vode, zaviha si hlače in — v Nikavo. Ali joj! Preden doseže prod, se mu na spolzkem kamenu spodrne in Slavko, čof v vodo. Ni dosegel tleče gobe, obrnil se je, in, moker do pasu domov.

Pri Slavkovih so bili tiste Velike noči brez ognja. Brez škode, saj, kakor mi je

Slavko povedal, itak ne bi bil blagoslovljen...

LATERNE

To je zgodnica iz poznejših let. Bil sem že večji in student. S Slavkom, če tudi ni študiral, sva bila še vedno prijatelja. Preden pa zgodbo začnem, moram povedati še nekaj.

Pri procesiji, ki je v Idriji na veliko soboto zvečer, nastopa tudi godba. Čudovita ta godba! Ne samo po svojih instrumentih, ki morajo biti za ta večer zlikami in očisti, da se iskre, kakor zlato, tudi ne po izvrstni zbranosti glasov, ki prihajajo iz svetlih glasbil, ampak po posebno slikovito oblečenih godcih.

Za procesijo so nosili — kar vidim jih — slikovito uniformo, ki ji je dajala posebno dostojanstvenost kapa, vrh katere je čepel živo rdeč šop iz perja. In še nekaj. Ker se je procesija vršila že v mraku in večeru, je bilo godcem treba luči, da so videli note pred seboj. Luči pa so bile posebne »laterne«, ki so bingljale na drogu, ki je bil tudi pobarvan z rdečo belim trakom. Te laterne so bile hranjene, ker je bila godba rudniška, v samem gradu. Velike sobote pod noč pa so jih spravili na dan in razpostavili na grajskem dvorišču. In kdo je nosil te laterne? Kdo pač! Otroci, dečki. Bila je posebna čast, ki pa jo je užival tisti, ki je velike sobote popoldne prej dospel v grad. Koliko je bilo teh latern, se danes točno ne spominjam. Mislim pa, da okrog dvajset. Tudi jaz sem jo mahnil v grad. Ali žal, otrok je bilo več kot latern in žalosten sem se vrnil brez časti.

Še to omenjam, največja čast pa je bila za onega, ki je nosil laterno kot prvi pri kapelniku in pa morda še za onega, ki je svetil ob — bobnu. Boben je bil za naše pojme najimenitnejši instrument!

Tako sem tiste sobote — brez laterne in časti opazoval procesijo. Godba je stala pred zvonikom in čakala. Vstajenja. Laterne so se pozibavale med godci. Pri kapelniku je stal ponosno Pavle izza grada! Pavle, poveljnik Zagradarske grupe, ki je vodila ljute borbe z nami. Prontarji, v cerkvi je duhovnik odpel Alelujo, zunaj je pa vdarila godba. Množica se je razvrstila v sprevod. Počasni je nastopila godba svoj korak.

Pavle, ponosen na svojo čast, je poskušal s korakom godev. Ne vem iz kakšnega vzroka, pa glavne procesije ni hotelo biti, zato se je godba vstavila. Pavle pa, v svoji časti, možato naprej... Laterna je bingljala sama med pretrganostjo vrsto. Šele ko je godba znova udarila koračnico, se je zavedel. Ozrl se je — godba daleč za njim.

Tistikrat sem Pavletu od srca privoščil veliko zadrego...

Pogled na Idrijo

NA VELIKI PETEK

(PRED TRIDESITI LET)

Da se ne puzobi noš lepi zajik...

Sonce je počelo teplit, nebo vedrit, a gora i dol zelenit. Tu je znamenje da je blizu velika fešta proleca — Vazen. Fešta joj, pršuta, vina i pinc. Na velika šetimana saku leto se spametim dneva Velikiga petka, tamo pred eno tridesiti let. Bože moj, koku vreme leti koku šajete pu nebi, a mi saki don stareji i bliže smrti. Me par da je Smrt najveća pravica na ten sveti. Sakimi ona pride i kliče ga Bogi ne račun, prije ali ponjer. Kada se pugledam u špegu vidim bele lose i bele muštače. Zbogom mladost, nozet ne češ već prić, orko tić... Koku bi bilo lepo, da smo vajki mlodi. A Boh zno, da li bi bilo tu dobro?

Pistimo tu ča, ne banda. Tu je filozofia, s katerun ne moreš prić na kraj.

Boje da van povedam, kaj mi se dogodilo na Veliki petek pred tridesiti let. U to vreme son biu oš frkalas i delau hiže u ariji. Deboto saku večer son hodi u Narodni dom. Tamo smo šteli foje, hitili koka briškula, pu leti igroli ne bale, a znali smo i zakontat: »One dvi naranče«, »Pismo ću ti pisat« itd. Tu se zno, da nismo bili žejni. Bilo je onka kvartini, onega dobrega iz vinograda poli Praščori, iz Sovinjaka i iz Mluna i Vrha. Istina da van povedam, doma son kasno prihajau. Tu bi mi mugu posvedočit moj dobar prijateu i kumpare Miran iz Štrpada. Š njim son hodi u noći doma. Orko svet, ma smo čakuloli... Donka to kasno prihovanje doma nič ni pijažilo moji soda pokojni noni, boh je pumili. Već boti mi je guvurila: »Ja-

VESELE VELIKONOČNE PRAZNIKE

želita vsem svojim sodelavcem, naročnikom in čitateljem ter prijateljem lista.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA »ISTRE«

*

Ker je ta številka našega lista dvojna številka (12. in 13.), bo izšla naslednja (14.) številka »Istre« šele 4. aprila.

komić, ma koj se ne bojiš kasno hodit doma? Doli ne Križišći saka noć u punoći plešeju štrige. Pazi dubro, prije ali kasneje će ti ena zgrabit«.

Jaz son se moji stari noni smijau i son ji reku, da nima ne sveti štrin. Štrige so slabe ženske, a kudlaki slabi moži.

Ne Veliki petek tega božjiga leta smo jeli fini bakala u Narodnim domi, ki ga je bila skuhala gospa od Bodula Petriša. Bakala je riba, riba treba čuda vode, čuda oja i — tu se zno — čuda vina. Nekaj prije punoći son šu pumolin doma dobre voje. Sobon son vajki nosiu ena debela polica od dreva. Vrah me ne zeu, ako ni imela tra eno pet kili. Sada se ne spametim, ki mi je biu šenkao, ma se mi se pero, da to šenk mi je biu sturiu profesor Bačić, sada u penžijoni u Jibjoni. Dobar človek, si smo ga imeli rada. Je nosiu ena mojehona bela špicasta bradica.

Gren jaz toku pumolin doma pu cestu. Noć je bila vedra, a mesec je svetliu, da je biu en pijacer.

Ne jenbot čujem jaz iz largiga en čuden glas, koku da bi neki zdihevau ne smrtni pusteji. Son puću mislit: ki vrah je tu? Stujim eno vreme tiho. A nič nison vidiu. Morate znat, da son anka oni bot biu krotkiga vida, koku son i danas. Kaj ćemo, saki oltarić ima svoj križić — je reku moj dobiro pokojni čača).

Oni glas je pućau još več zdihevat. Son sobom son si reku: Jakomić kurajo! i son šu nopret. Vidi vraga, ne sred ceste se nekaj belega zibalo i žalosno zdihevalo. Bela spadoba, da ni tu ona štriga, za kotere mi je guvurila moja nona? Da vidimo, nozet ne grem!

Stisnem boje moja drenova polica. Bela spadoba i jaz smo bili već blizi, na pu metra. Nison ji vidiu ni glova, ni noge, ni roke. I ona je daje žalosno zdihevala i se počela koku da bi raskoračevat. A jaz zdignem moja polica i zamohnem kuliko son mugu nad glova bele spadobe... E, e, ma spadoba je otkočila dva metra na banda i zakričola: »Kaj si munjen, Jakomić, tr češ me ubit! Ja son zрман Frane!«

A jaz, koku da ne čujem, son se teu pukazat jinak, son zakričau: »Ako si živ zadnja ti je jera, ako si duh. mrt, bog te pumili!«

Od spudobe se sturiu zрман Frane, a bela ruha je pola ne cesta. Vero pokanka on se je tresu koku veja. poznau je on dubro forca moje police. Jaz nison biu u strohi, ma vero ni mi bilo joku lepo pri deši. Koku dvo zrmama smo šli doma i on mi je reku da ga je puslola nona da me prestroši, du ne bin doma kasno prihajevau. Ma ji ni šlo za roka, brižni. Oš dugo smo Frane i jaz čakuloli i ispiili en litro belega mačkata.

Toku son jaz pasau u noći ne Veliki petek pred tridesiti let. Profesor iz latinskiga je u jinažiji guvuriu: »et minimisse juvabit«, dobro se je i tega spametit — ene noći iz lepe mladosti.

Jakomić Franečićev

Sv. Lucija na Pazinštini.

Daleko od ljudi
crekvica sama stoji.
Okoli nje med grajama
ledina za ledinom se zeleni.

Tu so zidići i dolčići
kade ovce pasejo na mire
Med gustimi štrpedi so jame,
ke strašijo pastire.

Ma njih ni strah.
Po ledinah se igrajo.
Zdravi i jako kakoj dren
veselo kantajo.

Kada pak počnu vihiri i dažji šumet
pul crekve se saki stiska i zvija
i moli da bi ih od sakega zla
očuvala Sveta Lucija.

VELINOV

POKOD ISTRANA U ZAGREBU

Iz uspomena na Laginju

Godine 1890. održavala se u Zagrebu zemaljska izložba. Dr. Laginja dolazi u Pulu, na malo iza svog dolaska pozivlje Istrane da posjete Zagreb, glavni grad Hrvata, da posjete dra Antuna Starčevića, idealnog borca za hrvatska prava, da posjete zemaljsku izložbu i da vide napredak svoje braće. Posebni vlak išao je iz Trsta preko Divače i Ljubljane u Zagreb. Svi naši poslanici, učitelji, više svećenika, trgovaca i seljaka, u svemu oko 400 Istrana pridružili su izletnicima što u Divači što u Sv. Petru. U Zagrebu bili smo lijepo primljeni i pogošćeni. Prva je naša briga bila da se idemo pokloniti dru Anti Starčeviću. Slijedeći dan po našem dolasku, J. Jakac, učitelj iz Lanišća, a kasniji profesor u Kastvu, razvio je oko 10 sati u jutro na Jelačićevom trgu veliki barjak, oko kojega se okupismo svi Istrani sa Laginjom, Spinićem i ostalim narodnim zastupnicima na čelu, te podjismo u redovima preko Zrinjevcu u Starčevićev dom, kraj kolodvora, da pozdravimo svog idejnog vodju. Tu je prof. Spinić održao vatreni pozdravni govor, na kome se je dr. Ante Starčević sauzama u očima zahvalio i poljubio prof. Spinića sa napomenom: »Taj cjelov vrijeđi i za svu moju braću iz Istre«.

LAGINJA U VOLOSKOM

Haračenje lihvara u puljskom i porečkom kotaru dostiglo je bilo oko godine 1885.—1890. svoj vrhunac. Naš je seljak molio i tražio pomoć na sve strane, a kad je doznao za spretnog i mladog advokata u Voloskom, on je pješačio do njega i predavao mu parnice za likvidaciju zamršenih dugova. Lično sam poznavao četvoricu seljaka iz puljskog kotara, koji bijahu njegovi klijenti dok je još bio u Voloskom, a sigurno je, da ih je bilo i više. On je bio popularan na Puljštini još prije nego li je tamo došao, prije nego li ga je narod lično upoznao. Osim toga su bili kod njega i popLegović iz Medulina, Velikonja iz Juršića i Benigar iz Valture, kao što i Marot iz Marčane. Nije on došao u Pulu po kakvom naredjenju kako to tvrdi vaš dopisnik mdv, jer to društvo nije tada još ni postojalo, nego je osnovano tek kasnije. Nije on došao ni po želji tada već postojećeg Pol. društva za Slovence i Hrvate u Trstu, kome je bio na čelu njegov drug prof. Mandić. U ono vrijeme nije bilo osim po kojeg popa i učitelja nijednog advokata, ni suca, ni ljekara, ni činovnika Hrvata sve od Kastva i Kopra do Pule, a nije tu bilo još nijednog javnog ureda, u kojem bi se bilo pisalo hrv. jezikom, ni ti nije do tada bila još nijedna općina u našim rukama. Egzistencija dra M. Laginje bila je u Puli osigurana, ali on mjesto da svoju zaradu bilježi u knjige, često bi još podao seljaku, koliko mu je trebalo da se vlakom vrati kući, a biljegovinu morao je često da podmiri iz svoga džepa.

KAKO JE OSNOVANA ISTARSKA POSUJILNICA

God. 1891. bio sam namješten u Medulinu. Jednog dana, usred zime, a krasnog i toplog sunčanog zimskog dana dodje mi poziv iz Pule od odvjetničke pisarne dr. M. Laginje, da dodjem naredne subote po podne na sastanak u njegovu pisarnu radi osnutka jednog novčanog zavoda, koji će štiti našeg seljaka od plaćanja lihvarskih kamata. Sobom da dovedem i svoje prijatelje Petra Lorencina i Jakova Kirca.

Pošao sam odmah do Ive Zuccona, kojega nadjoh na »baladuru« kako na suncu pažljivo proučava »rimsko pravo«. Pozvaha ga za subotu da podje sa mnom u Pulu. On mi se nasmiješi i reče: Milijun takovih zadržara kao što sam ja, ne bi Istri ništa pomoglo, jer ja ni otac nemamo ni krajara u kući. Dogovorismo se da ćemo o Uskrsu obići sve one naše svećenike i učitelje u porečkom i pazinskom kotaru, koji se ne bi odazvali Laginjinom pozivu.

U određeni dan podjoh u Pulu sa svojim dvjema prijateljima iz Medulina. U maloj kancelariji na »rivi« iznad kavane i hotela »Miramare«, vlasništvo Lanišćana Vratovića sa krasnim vidikom na arsenal i ratne brodove, nadjohmo već popove: Kirca, Velikanju, Benigara, Cotelja, Filipića, Vrpku, Grašića, Ptašinskog i Gorca; učitelje: Rajčića, Magošića, Kinkelu, Turka i Svetličića; privatnike, osim spomenutih Medulinaca Fr. Flega iz Buzeta, Marota iz Marčane, Bertoša iz Pazina, Defara iz Tinjana i Perković-Raponju iz Smoljana. Iz Pule bilo je nekoliko imućnijih radnika-posjednika, te arsenalskih i mornaričkih nižih i štabnih potčasnika. Bilo nas je oko 30 i jedva smo se strpali u premalene prostorije.

Kada nam je dr. Laginja obrazložio cilj sastanka i način zavadjanja i upropašćivanja naših seljaka od strane nesavjesnih ljudi, izabran je akcioni odbor a u julu radni odbor, u koji je ušao i Medulinac Jakov Kirac, tamošnji naš prvak i trgovac. Vodstvo Posujilnice povjerenje je bilo nešto kasnije Stj. Gjivlju, Dubrovčaninu, koji je bio ujedno i urednik »Naše Sloge« kroz više godina. Uložaka se je pri konstituiranju prikupilo vrlo malo, nu dr. Laginja je izjavio, da se nada da će mu u tome pomoći već postojeća Koparska i Tršćanska posujilnica, a u slučaju veće potrebe da će se obratiti i na Kastav (Bratovštinu hrv. ljudi), a eventualno i na Volosko.

Josip Svetličić

DELA NAŠIH SKLADATELJEV

IZ ČITALNIŠKE DOBE NA PROGRAMU AKADEMSKEGA PEVSKEGA ZBORA V LJUBLJANI

Letos, ko obhaja slovenska Univerza Kralja Aleksandra I. v Ljubljani dvajsetletnico svojega obstoja, je Akademski pevski zbor, tehnično in muzikalno najbolj kultivirana pevska edinica v naši državi — kakor jo je že pred leti opredelila glasbenakritika — priredil v njeno proslavo velik koncert 11. t. m. v veliki unionski dvorani v Ljubljani in 16. t. m. v Mariboru. Za svoj program je črpal dela iz dveh glasbenih epoh pri Slovencih: iz dobe čitalnic in iz dobe po čitalnici — na prehodu v novo, ki ji je dajal moderno smer mentor, odlični glasbenik in estet, sedanjí vseuč. prof. dr. Gojmir Krek ko je začel izdajati strokovno-glasben list »Novi akordi«. Med onimi avtorji, ki so zastopali na koncertnem programu, je artistični vodja in dirigent Akademskoga pevskega zbora g. France Marolt sprejel tudi dela treh dobrih glasbenikov iz čitalniške dobe, ki so delovali, organizirali in ustvarjali pomembna dela v naših krajih. To so Hrabroslav Volarič, Avgust Leban in Josip Kocijančič.

Hrabroslav Volarič je bil rojen 13. oktobra 1863. v Kobaridu kot sin godca, očeta Andreja. Glasbe se je najprej učil pri F. Carliju, učitelju, ki ga je poučeval teorije in klavirja. Pozneje je stopil v učiteljske v Kopru in se tu učil goslanja, klavirja, harmonije in kontrapunkta pri Czastki. Po dovršenem učiteljskem 1. 1882 je učiteljeval v rojstnem kraju, kjer je ustanovil in vodil Kobaridski zbor. Vleklo ga je v Tolmin, kjer je bil skladatelj Danilo Fajgel; pri njem se je izpopolnjeval v glasbenih študijah. Ta ga je vzpodbudil h komponiranju. Pozneje je služil v Livku nad Kobaridom, v Kozani pri Gorici in nazadnje v Devinu, kjer je umrl 30. septembra 1895. Njegova glasbena dela kažejo močan glasben talent; melodija, prežeta s slovenskim duhom in občutjem, mu gladko teče. Njegova najbolj znana dela, kar jih je bilo objavljenih so »Venec četverglasnih pesmi«, »Gorski odmevi«, zbirki moških ter mešanih zborov. Dalje »Narodne pesmi«, ki so bile zbrane po Kobariskem, priredil jih je za moški zbor. Za klavir je izdal parafrazo »Pozdrav iz daljave«, nadalje »V domačem krogu, potpuri slovenskih narodnih napevov za klavir«. Na žalost je ostalo mnogo njegovih del v rokopisu.

Josip Kocijančič je bil rojen 16. marca 1849. v Kanalu ob Soči in istotam umrl 10. aprila 1878. Študiral je na dunajski univerzi in v Gradcu, ter je položil pravno-zgodovinski izpit. V Kanalu je bival kot notarski koncipient pri dru Kollerju, pozneje v Ormožu pri dru. Gerščaku. Že v zgodnji mladosti je kot samouk pokazal izrazit talent za pevovodjo. V tistem času so nanj močno vplivale čitalniške »besede«. Poučeval je doma in na tujem čitalniške zbornice in sicer v goriški Čitalnici, v Čitalnici v Kanalu, ki jo je sam ustanovil, dalje v »Sloveniji« na Dunaju. Zbiral in prirejal je narodne pesmi, ki jih je izdal v dveh zvezkih. Na njegovo glasbeno delo so vplivali takratni goriški glasbeniki Anton Hribar in Avgust Leban, na Dunaju pa F. Tovačovský, takratni dirigent zboru pravoslavne ruske cerkve in Slovanskega pevskega društva. Izdal je en zvezek izvirnih skladb: »Čuti v napevih«, osem moških zborov.

Avgust Leban je bil rojen 5. septembra 1847 v Kanalu ob Soči. Maturiral je na gimnaziji v Gorici, nato je dovršil še učiteljske. Kot učitelj je služboval v

Sovodniah pri Gorici, v Ajdovščini ter na goriški vadnici. Glasbe se je učil v Malem semenišču v Gorici ter pri goriškem stolnem organistu Schreiberju harmonije in kontrapunkta. Izdal je nekaj pesmi za moški in mešani zbor v Praprotnikovem Učiteljskem tovarišu in Tomiščevem Vrteu. Po njegovi smrti v Gorici 30. maja 1879, je njegov brat Janko izdal »Pet cerkvenih pesmi za moški zbor«, »Glasl s Primorja« »Svetni moški zbori«, potem »Skladbe Avg. Lebana«, I-III — mešani, moški zbori ter dva samospjeva, »Pobožni vzdihli« (latinska maša za mešani zbor in orgle) V Glasbeni zori je izšel moški kvartet »Pod oknom«, v Fr. Maroltovih »Nagrobnicah« pa pesem »Nagrobница«. Tudi ta je zbiral narodne pesmi in jih izdal pod naslovom »Venec ipavskih narodnih pesmi«. Na njega kot samouka je vplivala predvsem narodna melodija.

Omenim še Josipa Michla, ki je po rodu Čeh, rojen 25. februarja 1879 v Slanih na Češkem, a je vendar velik del svojega znanja in časa posvetil slovenski glasbeni kulturi na Goriškem. Glasbo je študiral na konservatoriju v Pragi in sicer vijolino ter fagot, predavanja iz kompozicije pa je poslušal pri Ant. Dvoraku. L. 1902 je prišel za učitelja glasbe k Pevskemu glasbenemu društvu v Gorico, ki je bilo podružnica Glasbene matice ljubljanske. Na šoli je učil teorijo in violino in vodil dijaški zbor, s katerim je izvedel več koncertov. Z mešanim zborom goriške Glasbene matice je pripravil Dvorčakovo »Stabat Mater« in »Te Deum«, Griegov »Olaf Trygvason«, Bloudekovo opero »V vodnjaku« in več vokalnih koncertov. Tik pred svetovno vojno je pripravil Beethovnov »Missa solemnis«, vsled svetovne vojne pa do izvedbe ni prišlo. L. 1909 je ustanovil prvi slovenski godalni kvartet, v katerem so bili Karlo Sancin, Silvan Pečenko, Josip Michl in Avgust Pertot. Ta kvartet je izvajal dela najodličnejših svetovnih skladateljev, kakor Beethovna, Borodina, Čajkovskega, Dvorčaka, Griega, Haydna in Mozarta. Po vojni l. 1921 je prišel na šolo ljubljanske Glasbene matice, kjer je poučeval več predmetov in začasnó vodil tudi zbor Glasbene matice ter orkester Orkestralnega društva Glasbene matice. L. 1925. se je vrnil v rojstni kraj, kjer živi še danes.

Program velikega koncerta APZ: Hrabroslav Volarič: »Izgubljeni cvet«, »Nos«; Josip Kocijančič: »Popotna pesem«; Avg. Leban: »Nagrobница«; Fr. Gerbič: »Vabilo«, »Pastir«, »Rožmarin«; Stanko Pirnat: »Pomlad in jesen«; Josip Michl: »Sokratova smrt«, balada; Anton Svetek: »Kaj bi te vprašal«, »Majolčica«; Alojzij Sachs: »Idila«, »Vzdih«; Josip Michl: »Atila in ribič«, balada.

Zanimanje za koncert, ki je bil v ponedeljek 11. t. m. v veliki unionski dvorani je bilo toliko, da je bila dvorana že par dni poprej popolnoma razprodana. Po dvorani smo opazili poleg najvišjih krogov slovenske inteligence tudi veliko število naših rojakov. Hvaležni smo APZ-ju, da je — kakor že svoječasno na koncertu slov. narodne pesmi l. 1935 in na lanskem koncertu, ko je izvajal našega Hajdriha in F. S. Vilharia — predstavil z le njemu dano možnostjo umetniške interpretacije dela naših tvorcev, on kot najboljši zbor pred najvišjo slovensko intelektualno družbo. Pesem je učinkovala prepričljivo in zapustila v naš globok vtis... — z-č.

KULTURNA KRONIKA

Demarinovi predlozi za organizacijo nastave u Banovini Hrvatskoj

U pedagoškom mjesečniku Hrvatskog pedagoškog književnog zbora »Napredak« u svesku za mjesec ožujak, napisao je profesor Josip Demarin, jedan od njegovih urednika članak »O prijedlozima i projektima za organizaciju nastave u banovini Hrvatskoj«. Tim člankom uredništvo »Napredka« otvara anketu o reformi školske nastave. Demarin veli:

»Reformni pokret nove škole, koji se širi po svim kulturnim zemljama, razvija se na principu aktivnosti u duhu dječje samoradnje i na principu života u duhu slobode i zajednice. Svi znaci pokazuju, da će nedaleka budućnost bilježiti velik uspjeh i zama' pedagoške nauke, ali koliko se god bude i dalje javljalo novih strujanja mislimo, da se ne će moći više ni jedna od njih udaljiti od pedocentričnog stajališta i od glavnih načela radne pedagogije. U tom pravcu može da se vrši i reforma naše škole kao i organizacija nastave u banovini Hrvatskoj, ali treba se pri tom stalno voditi našim posebnim narodnim, socijalnim, kulturnim i školskim prilikama. Mi se ne možemo zadovoljiti samo podacima iz inače bogate i vrijedne strane pedagoške literature, mi ne smijemo da se ograđamo i povodimo samo za onim, što se radi na strani; naša je dužnost da upalimo svoje vlastito svjetlo i da pokažemo svoje vlastite sposobnosti. Ispitivanjem naših specijalnih uzgojnih prilika, naročito na selu, i proučavanjem našega čovjeka moći ćemo da što bolje razradujemo i rješavamo naše odgojne i nastavne probleme na našem domaćem tlu promatrajući ih s vidika naših potreba i naše duševnosti. Prodiktne smjernice hrvatskog seljačkog pokreta imaju služiti kao temeljni putokaz za organizaciju nastave i za izgradnju prave narodne škole u novim promijenjenim prilikama našeg narodnog života«.

ALOJZ GRADNIK: »ZLATE LESTVE«

Ljubljana. — V kratkem bo izšla pri založniku Vidmarju ki urejuje Novo založbo, nova zbirka pesmi našega rojaka dr. Alojza Gradnika. Zbirka je že v tisku in bo izšla morda že po prazničnih Zbirka nosi naslov »Zlate lestve«. Obsega mnogo narodnih pesmi ter ciklus sonetov. Kakor se še vsi spominjamo, je naš rojak izdal pred dvema leti za velikonocne praznike pesniško zbirko »Večni studenci« Kakor izvem, so bile mnoge pesmi iz nje prevedene na talijanščino, češčino in slovaščino. Z njo je naš rojak dobl prvo nagrado ljubljanske mestne občine. Vsi ljubitelji naše lepe pesmi z zanimanjem pričakujejo nove Gradnikove zbirke.

DOBRDELNA PREDSTAVA ZA MARIJA KOGEJA

V petek dne 15 t. m. je šentjakovski oder v Ljubljani priredil dobrodelno predstavu v korist našega bolnega rojaka skladatelja Marija Kogej. Vrli šentjakobčani su uprizorili Nušičevo zabavno veseligr »Ujež«, ki jim je dobro uspela pred zasedom dvorano.

NJEGOŠEV »GORSKI VIJENAC« NA TALIJANSKOM

»Njegošev Gorski Vjenac« nedavno je izašao u novom njemačkom i talijanskom prevodu. »Gorski Vjenac« prevela je na njemački gđa Katarina Jovanović sa predgovorom Pavla Popovića, a izdala je mihenska »Südost-Ausschuss der Deutschen Akademie«. Talijanski prijevod Umberta Urbantija izašao je u izdanju Garzanti u Milanu.

»Gorski Vjenac« je preveden na sve slavenske jezike, isto tako na francuski, mađarski i švedski. Švedsko izdanje izašlo je 1913 godine u Stockholmu, i ono je ujedno i najljepše.

ČAKAVSKO NARJEČJE GRADIŠĆANSKIH HRVATA.

»Hrvatske Novine«, koje izlaze u Beču kao »glasnik gradišćanskih Hrvata«, donose u jednom od posljednjih brojeva članak pod naslovom »Jezikoslovne crtice« u kome je između ostalog rečeno:

»Narečje kim su naši stari pisci obično pisali, i kim i mi danas pišemo zove se čakavsko. Mi gradišćanski Hrvati ali Hrvati na Ugrih smo vsi ikavci, no nismo čisti ikavci... Dokle su se zdola u Hrvatskoj pojedina narečja borila jedno s drugim, čini se da te borbe kod nas nije bilo. Naša sela u glavnom i danas govore onako kako su i pri simodoselenju govorila. Samo su se jedne riječi izgubile ili promijenile. Izgubili su se na primer ili se samo u nekih naših sela govoru još ovi zovu obliki: oče, majko dido, babo, sestrol! A isto tako je i s aoristom, od koga je ostal samo oblik: ja rekoh — pak i imperfekt. A gdo od nas zna još ča znamenjuju one stare riječi: sablast i napast? Tako su naši stari pre 400 leti i Otacnaš nešto drugačite molili nego danas. Ali uveliko se na našem jeziku kroz minulih 400 let nije mnogo promijenilo«.

FRANCE BEVK V JUGOSLAVIJI

Zagrebski »Obzor« je prinesel kratko vest, da se u Zagrebu mudil naš rojak pisatelj France Bevk. Pred tem je prebíl nekađ dni v Ljubljani.

IVO ŽIC-KLAČIĆ

VA JARDINU

Majštrial se po dragi jgra i goni vali.
Kajči punih jadar burtižaju
do Pnibe, Trojne i nazad;
va njih mladići tararajkaju i kantaju.

Va mostiru zvoni,
kosići i gardelci šviču;
va jardu po klupah siđe stari mornari
i jedva se miču.

Jedan se tuži na križa;
mučno skuca i govori kako će brzo daž.
Drugi se žali na starosti mižerju,
i bruntula kako je sve na svitu sama prevara i laž.

Jeni se spominju svojih mladih dni,
pravljaju na dugo i široko kuda su sve putovali;
čuda od njih još i sada srce zajigra,
kad se spomene Polu ali Lošinj Mali.

Kos. lati Roko gladi bradu, pomalo piuje i floča:
»Judi moji, sve je to lipo, ma ni ga do Barcelone;
tamo smo ja i niki pokojni Murajčić
jimeli divojku za nikolike bunbone.

Dica za zičičen čuče i hahaju...
Šćile jedan drugon na oko;
potplek se smiju i pravljaju svuda po selu,
ča je šjeputaril stari ded Roko.

ERNEST JELUŠIĆ

UZ 30-GODIŠNJICU SMRTI
ZASLUŽNOG UČITELJA

Živio je i radio u ono gotovo idilično doba u Istri. Istakao se u nacionalnom radu kao učitelj i kao pjesnik. Bio je izvrstan nastavnik, vrlo inteligentan, ponosit i ugledjenih manira. Škola mu je prvo rasadište na polju kulture, a onda pero. Pisao je pjesme i članke. Toliko je bio aktivan, da ga ne smijemo zaboraviti. Uspomene nas osvježuju duševno.

Ernest Jelušić rođen je u Kastvu 1885. godine, a svršio je učiteljsku u Kopru 1884. Kao mladi učitelj želio je učiteljevati negdje na Kastavštini. Najprije je učiteljevao u Lipi kod Klane i Kastva, na selu. Često je posjećivao Kastav, gdje je učestvovao u svim priredbama i zabavama. Tu je počeo i pjesnikovati.

Kada je pazinska općina 1890. god. prešla u naše ruke, kojoj je bio prvim načelnikom Kastavac Dr. Dukić, bio je iste godine i Ernest Jelušić imenovan za upravitelja hrvatske škole u Pazinu. I tu je on u školi, u čitaonici, u pjevačkim i tamburaškim zborovima. Njegova dvorazredna škola imala je više djece nego sedmerorazredna talijanska.

Jelušićeva prva žena Zorka Brozović (Kastavka) i sinčić umroše u Pazinu. Postepeno se pogoršavalo njegovo zdravlje. Bio je umirovljen. Prešao je na Družbinu školu u Puli. Tu se oženio s učiteljicom Ružom Benigar, s kojom je imao sinčića Tihoraja.

Mi smo učitelji tada imali svoje staleško udruženje »Narodna Prosvjeta«, koje sam osnovao sa drugom Svetličićem godine 1896. Da proslavimo 10-godišnjicu te naše prve učiteljske organizacije u Istri radio sam na tome da osnujemo njezino glasila. I za Novu Godinu 1906. izadje 1. broj »Narodne Prosvjete« koju je Ernest Jelušić kao urednik uređivao tri godine. Pojava našega glasila silno je obradovala sve naše učitelje. Program »Narodne Prosvjete« je potpisao tadašnji odbor: J. Bačić, V. Šepić, Fr. Barbalić, Fr. Baf, Iv. Medvedić, koji su bili ujedno i saradnici lista.

Ali dobri naš Ernest oboli u Puli. Podje na liječenje u Zagreb, koji mu je bio politički i kulturni ideal, kao i svima nama. I tu ga je neočekivano zatekla smrt koja je nas u Istri iznenadila i razalostila. Na Mirogoju, gdje počivaju već toliki naši muževi, leži spokojno već punih 30 godina i dragi Ernest Jelušić.

Vinko Šepić

Položaj naših učitelja

Za priznanje godina službe provedenih u Istri.

Mnogima našim učiteljima koji služe ovdje i 15 godina, nije priznato u državnu službu vrijeme koje su proveli u učiteljskoj službi u Istri i vrijeme provedeno u učiteljskoj službi u Jugoslaviji u svojstvu učitelja dnevničara ili kontraktualnog. Do toga je došlo ponajviše s razloga što se s tim priznanjem, kod mnogih, otezalo do mjeseca ožujka 1931. god., a kad je stupio na snagu Zakon o činovnicima od 31. III. 1931. zatekao ih je već kao činovničke pripravnike ili činovnike, pa im se prema tom Zakonu nije više moglo priznati spomenuto vrijeme.

Tako su ti pojedinci ostali prikraćeni u svojim pravima i ako to svojim radom nisu zaslužili.

Čovjek se i nehotice pita kako je moguće da ima još i danas takvih kojima nije priznato u državnu službu po nekoliko godina provedenih u učiteljskoj službi u Istri i godina provedenih u svojstvu učitelja dnevničara ili kontraktualnih kod nas i ako su stekli naše državljanstvo još pred 12 do 15 godina.

Neki su podnosili molbe Ministarstvu prosvjete, da im na osnovu § 54 Zakona o državljanstvu i drugih specijalnih rješenja prizna gorespomenuto vrijeme učiteljske službe u Istri i kod nas, a i Vlasti Banovine Hrvatske pozivajući se i na § 44 stav. 8 Financijskog zakona za 1939-40. god. u vezi § 54 Zakona o državljanstvu, ali su bili odbijeni s motivacijom da se spomenuti paragraf Zakona o državljanstvu ne odnosi i na Istru.

Da im se barem sada ublaži položaj, trebalo je da mjerodavne vlasti uvrste u Financijski zakon za 1940-41. novi paragraf na temelju kojeg bi se priznalo učiteljima iz Istre, ukoliko su stekli naše državljanstvo, vrijeme provedeno u učiteljskoj službi u Istri i vrijeme provedeno u Jugoslaviji u svojstvu učitelja dnevničara ili kontraktualnog.

I. M. učitelj.

ZAJAM HIPOTEKARNE BANKE ZA
OTKUP NEKRETNOSTI OPTANATA

»Službene Novine« od 16. III. objavile su uredbu, kojom se ovlaštuje ministar poljoprivrede, da upotrijebi svotu od jedan i po milijuna dinara od zaklade zajma kod Državne hipotekarne banke u Beogradu za otkup nekretnosti od onih osoba, koje su u smislu sporazuma od 1. ožujka 1939. sklopljenog između Jugoslavije i Italije, odlučile prihvatiti talijansko državljanstvo. Otkupljena zemlja dodijelit će se agrarnim interesima, koji će zemlju dobiti na otplatu bez kamate u roku od dvadeset godina. Država će se za to vrijeme uknjižiti na tom zemljištu.

ITALIJA IMA POD ZASTAVOM MILIJUN VOJNIKA

TALIJANSKI PODTAJNIK U MINISTARSTVU RATA O REORGANIZACIJI
TALIJANSKE VOJSKE

Podtajnik u talijanskom ministarstvu rata general Sodu govorio je u kooperativnoj skupštini. Izjavio je, da su vanjski događaji iziskivali temeljitu reorganizaciju talijan. vojske. Kadrovi su pojačani, a povećan je i broj stručnih vojnika. Italija danas ima pod zastavom milijun ljudi, mladih i sjajno opremljenih. Govornik je zatim iznio plan po kojem će 132 bataljuna milicije ući u sastav redovne vojske. Prikazao je i plan o obrani zemlje. Posebna pažnja posvećena je vojničkoj organizaciji sjeverne Afrike i Egejskih otoka.

Sadanjim evropski sukob — rekao je general Sodu — uzeo je nepredvidjeni preokret i Italija je dočekala ovu situaciju raznim mjerama, koje se svode na ovo: pojačanje granica na poluotoku i u Libiji, ogromne pripreme oklopljene armije u dolini rijeke Po, primjena mjera o ratnoj pripremi stanovitih jedinica. Svemu ovome je cilj omogućiti da vojska u slučaju potrebe može odmah stupiti punom snagom u akciju.

Što se tiče pojačanja granica general je izjavio, da polukružni vijenac Alpa prethodno značajan bedem. Dodao je: »Sistem naših utvrda ne treba smatrati umjetnim već, kao element koji dopunjuje i pojačava prirodni sistem odbrane. Već odavna pristupili smo na svim granicama izradbi ovih utvrda, jer smo uvjereni da je najpreča potreba jednog jakog naroda u nedotakljivosti njegovog teritorija. Dužnost nam je nalogala što jače učvrstiti granice da bismo lakše mogli odoljeti svakoj eventualnosti.

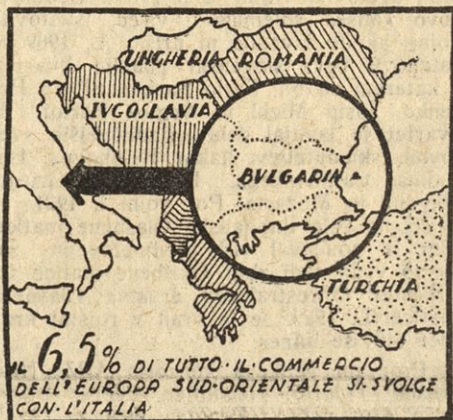
Veliki obranbeni sistem — o kojem je govorio Sodu — nosit će ime »alpinska

brana liktorskog emblema« a seže od Ligurskog mora na zapadu do kvarnerskog zaljeva na istoku. Ova alpinska brana koja je duga oko 500 milja i zaštićuje granice prema Francuskoj, Švicarskoj, Njemačkoj i Jugoslaviji, »bit će u stanju odbiti svaki napadaj«.

GENERAL PRICOLLO O TALIJANSKOJ
AVIJACIJI

Državni podtajnik za avijaciju general Pricollo održao je takodjer ekspozej. On predviđa da će zrakoplovne snage predstavljati u ratu odlučni faktor, a svoje riječi potkrepljuje uspjesima njemačke vojne avijacije u ratu protiv Poljske. Proračun za avijaciju, što ga je fašistički parlament sada odobrio, predstavlja rekord. »Državi je danas potrebno — rekao je general Pricollo u svom ekspozēju, da predvidi djelovanje rata na zemlji, u zraku i na moru. Ratovanje en masse protiv vojnih objekata i otvorenih gradova još nije počelo, jer se napadač očito boji reakcije napadnutoga. Ipak nema sumnje, da će zaraćene strane zapodjati ozbiljnije akcije s pomoću svojih zrakoplovnih snaga. Nedavno smo bili svjedoci — rekao je general Pricollo — sjajne akcije njemačkog zrakoplovstva protiv britanske trgovačke flote u Sjevernom moru. Veliki broj brodova potopljen je njemačkim bombama iz zraka. Ova činjenica je od velikog značenja za talijansko zrakoplovstvo, jer Sredozemno more predstavlja za nas život. Mogu vas uvjeriti da su beskraje mogućnosti represalija, koje se pružaju našem zrakoplovstvu«.

Jugovzhodna Evropa in njen promet z Italijo

Tržaški dnevnik »Il Piccolo« od 8. decembra 1939. je objavil sledeći zanimljiv članek o trgovinskim odnosima Jugovzhodne Evrope in ga opremil s sliko, ki jo reproduciramo.

Balkanska in turška tržišča imajo velik pomen, bodisi kot producentje surovin (žita, sočiva, lesa, živine, volne, rudnin in petroleja), ali kot kupci izdelkov. Res je, da ta tržišča ustvarjajo

MANJINSKI PROBLEMI

Nijemci iz Jugoslavije ne sele u Reich

»Deutsches Volksblatt« (Novi Sad), glasilo Kulturbunda, piše da se u posljednje vrijeme šire među jugoslavenskim Nijemcima letci, u kojim se veli, da je osnovana jedna njemačka zadruga sa zadatkom, da vrši preseljavanje Nijemaca iz Jugoslavije u Reich. List tvrdi, da nikakva zadruga nije osnovana sa tom zadaćom, te da se tim letcima želi izazvati zabuna među jugoslavenskim Nijemcima. Na koncu »Deutsches Volksblatt« piše, da je nedavno saopćeno, da ne dolazi u obzir iseljavanje Nijemaca iz Jugoslavije u Reich.

MADJARI U SLOVAČKOJ I SLOVACI U
MADJARSKOJ

Prema posljednjem popisu pučanstva u Slovačkoj ima 57.897 Madjara. Ova narodna manjina posjeduje danas dva dnevnik, mnogo tjednika, bogatu literaturu, svoju političku stranku, svoje škole, razne ustanove i t. d.

Slovaci u Madžarskoj poduzeli su do sada mnogo napora da bi izgradili neke organizacioni oblik, putem kojeg bi mogli da razviju svoju narodnu kulturu. No poznato je, — veli »Slovak Press« — da su prilike u Madžarskoj veoma teške, u koliko se to tiče slovačke narodne manjine. Inozemna štampa često piše o sudbini 632.000 Slovaka u Madžarskoj. Sa slovačke strane čine se svi mogući napori, da bi Slovačka živjela u što boljim odnosima s Madžarskom. Slovačka manjina u Madžarskoj trebala bi da bude most između obje države.

U Madžarskoj postoje odbori i ustanove, koje podupiru madžarsku manjinu u Slovačkoj svim mogućim sredstvima. Tamo se organizira sakupljanje novca za madžarske kulturne domove u Slovačkoj. Slovački ustav predviđa i osigurava kulturne odnose manjine s materinskim narodom.

U Bratislavi postoji sada pokret s ciljem da se organizira posebni odbor, ili ustanova, koja bi imala zadaću da se brine jedino za kulturne potrebe slovačke manjine u Madžarskoj. Time bi se centralizirala briga za slovačku manjinu u Madžarskoj, a taj odbor imao bi zadatak da iz slovačke manjine u Madžarskoj izgradi upravo taj most, kojim bi se prebrodili nesporazumi između Madžarske i Slovačke.

SUSRET BRAĆE NAKON 140 GODINA

U Rumunjskoj živi oko 70.000 Jugoslavena, većinom Srba, ali i 10—11.000 Hrvata. Glavna hrvatska naselja nalaze se oko Krasove, t. j. 85 km, zračnom linijom, jugoistočno od Temišvara, dok su ostali rastrčani istočno i zapadno od ovog grada. Zapadno od Temišvara blizu jugoslavenske granice nalazi se veliko selo Keča, u kome ima pored Rumunja, Madžara i Nijemaca i oko 300 Hrvata. Ovi Hrvati doselili su se oko 1800. godine iz Turopolja u Hrvatskoj.

Danas živi u Keči 68 porodica jednog i istog prezimena — Mikšića. Oko 1750. godine jedan dio velike porodice Mikšića, koji su još od 1225. godine plemići, preselio se iz Turopolja u Slatinu ili u Hotnju (do danas to nije sasvim sigurno utvrđeno), a ondane je deset porodica oko 1801. god. krenulo u Banat. Sedam porodica nastanilo se u Keči, a dvije u Neuzini.

U staroj domovini još je ostalo Mikšića, što dokazuje nedavni sastanak ovih Mikšića sa Mikšićima u Rumuniji. Veliko-gorički župnik Mijo Stepanović počeo se zanimati za sudbinu turopoljskih Hrvata i Hrvati u Keči putem njega doznali su da ima još njihove braće Mikšića u Hrvatskoj, u selu Hotnji. Počeli su se dopisivati i sve više se ispoljavala obostrana želja da se braća nakon 140 godina ponovno sastanu.

Na poziv braće Mikšića iz Keče Miho Mikšić iz Hotnje krenuo je na put u Keču, gdje je stigao 5. veljače. Hrvati u Keči primili su Miha Mikšića sa oduševljenjem i priredili mu zajedničku večeru na kojoj je bilo na okupu oko 80 Mikšića. Oni su međju sobom sakupili i dobrovoljnih griloga i pokrili putni trošak brata Mihe.

Internirani koroški
Slovinci

»Ravnopravnost« prinaša da so nemške oblasti internirale Rada Vuteja, urednika »Koroškega Slovenca«, iz Celovca. Internacijska doba znaša pet let, ki jih bo moral prebiti v prisilnem biva-lišču v Weimarju. Prav tako so nemške oblasti internirale Franca Einholzerja, vpokojenega učitelja, ki se nahaja v Dachau. Z njim se nahajajo še kmetovalec Gril, Polde Černic in Šime Martinjak. V okolini Pliberka so bili aretirani pred Božičem Avgust Mlinar, Štefan Pečnik in Franc Bricman. Vzrok temu so preventivne mere zaradi sedanjega vojne-ga stanja.

POVODOM PROMJENE NA ČELU
TALIJANSKOG POSLANSTVA
U BEOGRADU

Mjesečnik »Ravnopravnost« donosi: Talijanski poslanik Mario Indelli napustio je Beograd, a na njegovo mjesto došao je Mamel. Ime g. Indellija vezano je s akcijom u cilju poboljšanja jugoslavsko-talijanskih odnosa, koja je 1937. dovela do sklapanja sporazuma između obje države. Taj sporazum je značajan i s gledišta manjinskog problema, ma da ne sadrži formalne odredbe u pogledu jugoslavenske manjine u Italiji. Izjava koju je dao talijanski ministar vanjskih poslova Ciano predstavnicima jugoslavenske i strane štampe upućuje na to da se ipak tom prilikom pregovaralo i o tom pitanju, i da su sa talijanske strane učinjene stanovite koncesije.

Ja sam obavijestio g. predsjednika vlade o povoljnim uputama, rekao je Ciano, koja su data mjerodavnim talijanskim vlastima što se tiče učenja i upotrebe srpsko-hrvatsko-slovenskog jezika i u pogledu bogoslužja na istom jeziku. A sada ću vam saopćiti da sam dobio od predsjednika Mussolinija jedan telegram kojim mi je stavljeno u dužnost da predsjedniku vlade i jugoslavenskom narodu saopćim ovo: Danas na dan potpisivanja jugoslavensko-talijanskog sporazuma Duce je pustio na slobodu 28 političkih osuđenika jugoslavenske narodnosti, koliko ih je svega bilo ostalo na izdržavanju kazne u Italiji«.

JOŽE KRAPŠ:

POMLAD

Od juga, od morja prihaja pomlad
v naše doline, bregove,
cvetje razsipa povsod preko trat,
taja snežene vrhove.

Ob Soči zeleni se vstavi najprej,
v dolino vipavsko pogleda,
potem na Tolminsko jo mahne naprej
odtajat vrhove od leda.

Tja na Postojnsko pomlad hiti;
v dolino srebrno zavije,
od tam se zopet na Kras ji mudi,
kjer burja čez kamenje brije.

Dvigne rokò in burji veli:
»Dosti je že te norčije!
Tudi tu treba lepih je dni:
tudi tu sonce naj sije!«...

Ko prehodila deželo je vso,
pomlad se takrat vstavi,
še senkrat s pogledom objame zemljo,
nato pa vetriču pravi:

»Cvetje sem svoje raztresla povsod,
sedaj še-ti svoje opravi!
Pojdi povsod, kjer prebiva naš rod,
pa ga prisrčno pozdravi!«

STARI ZVANE

Svi smo ga znali,
i straha od njega imali;
i nikad ni diti da
ni jene same čeršnje,
a čuda hi je ima.
Ni sam hi ni tja,
zaš poredan je bija.
Sve je stiska.
I ni isti prave ni stija,
a vajka se tužija
da ničega nima,
a svega je ima dosti
za svoje stare kosti.
Jedanput je ubolija,
ma likara ni zva
zaš je govoriya:
»Ki bi toliko platija!«
Su mu žene govorile:
»Zvane, kokoš ubi
i juhu popi,
pak će ti dobro biti
i moći ćeš hoditi!«
A on je reka: »Znan da će me striti
ta nesrtna bolest,
svejeno prije smrti
kokoš neću ubiti,
ču raje umriti;
ma na sve svoje,
koliko da je —
ču jeno pojisti jaje!

LJUBO BRGIĆ

Riječ-dvije o „koledvama“

(Prilog Dvorničićevoj raspravi o čakavštini)

Moj prijatelj i drug iz austrijskih pržuna, iz ratnih vremena, dr. Mate Dvorničić, započeo je u „Istri“ krasnu raspravu o čakavštini. Želim samo da kažem i ja par riječi o „koledvama“ i „kolejanima“, i par riječi o tome što u Kastavštini pripovijedaju kako je nastalo ime Volosko („Istra“ br. 4 i br. 5).

Koledve se zovu u Kastavštini starinske „kantuneti“ ili pjesme, koje se „kantažu“ od Katarinine ili zapravo od prve nedjelje Adventa, do Triju Kralja.

Oni, koji „kantažu“ te „kantuneti“, ili koledvaju zovu se kolejani

Običavalo se započeti koledvanje sa starinskom koledvom: — Kate Katarina —

Na Tri Kralja se je pak završilo sa onom poznatom »Tri kralji jahahu«.

Jedna koledva bila je koja se koledvala u korizmi, a zove se:

Muka Boga Gospodina, na raspetju Božjeg Sina. — U Martčelima su običavali selom ići kolejani na Stjepanju ili Stipanju i na Mlado ili Novo Leto.

Koledvala su obično dvojica, ali i četvorica. Na Stjepanju koledvali su koledve o Isusovu rođenju i o »Stipanu Mučeniku«.

Na Mlado Leto koledvali su više šaljive koledve rugalice npr.: — Kad se komar z muhun ženi, — Neč se f čera oženilo — i još neke druge.

Ako su kolejani odrasli ljudi daju im vina i novaca. Ako su djeca, daruju ih narančama, jabukama, orasima a i novcem.

Kolejani su na Mlado leto obično završili pred svakim vratima ovako:

— Dajte dajte našu plaću
Naša plaća vela mala:
Sir, pogaća, dva kolača,
Bukal vina, dva soldina.
Ako nan je vi ne date
Zet ćemo Van gospodara.
Gospodara, gospodinu
I polak njih su družinu.

Ovim, htio sam upozoriti nato da imamo i u Kastavštini sačuvanu starinsku pjesmu ili koledvu, iz vremena sunčanog monoteizma, iz doba našeg svudašstva, kako kaže Dvorničić.

Kako novljanski tako i kastavski „kolejani“ prijete da će uzeti gospodara — ako im ne daju »plaću«.

Sada par riječi o tome što narod priča, kako je postalo ime Volosko. Ja tu ispričati kako sam čuo pripovijedati od pokojnoga Matiški Androka.

On je znao od svakog mjesta po koju priču. O mnogim pak mjestima govorio je u stihovima. N. pr.:

V' Reku po kašu reiku
V' Opatiju po raktiju
Va Lovran po kostanj
Mošćenice po koštice
Klanu po ribu slanu
Na Volosko po gospocko.

Za postanak imena Volosko pripovijedao je barba Androk ovako:

— Kade j' danas Volosko bilo f' nekada mičo ribarsko selo. Zvalo se f' »Javorik«. Zato aš je okole rasla se gola golcata javorika.

Va to ribarsko selo da su v' noći prihajale pune barki voli. Ti voli da su tati — valjda gusari — nejde nakrali i va Javorikah znikćevali.

Onput da su jih tati od tamo dugo napred va šumu gnali, i va šume poklali. Zarad teh voli da f' selo Javoriki dobila ime Volosko.

Ono mjesto pak tamo duga va šume, kada su tati voli klali, da f' dobila ime Klana. To bi bila današnja naša Klana.

Ta priča se mnogo ne razilazi sa Dvorničićevom tezom o postanku imena Volosko. Od boga govedarstva Volosa, sigurno je nastalo i ime vol. Pa tako je od imena vol moglo nastati ime mjestu Volosko.

Ivo Jardaš.

LAGINJINA USPOMENA DUBOKO ŽIVI

Komemoracija 10-godišnjice smrti Matka Laginje u Zagrebu

Istrani u Zagrebu komemorirali su 10-godišnjicu smrti Matka Laginje Oca Istre i bana Hrvatske nizom priredbi, koje su pokazale, da Laginjin duh živi duboko u srcima naših ljudi. I ne samo naših ljudi — jer su zajedno s njima sudjelovali u odavanju počasti Matku Laginji i predstavnicima zagrebačkoga građanstva, čime su sve ove komemorativne priredbe zadobile značenje šire narodne manifestacije.

U subotu 16. III. odslužene su u crkvi Sv. Marka zadušnice, kojima te prisustvovao imponzantan broj vjernika na čelu s članovima pokojnikove rodbine. Misu je služio kanonik mons. Slamić a na orguljama je svirao učitelj Dukić.

U nedjelju prije podne održana je u Hrvatskom glazbenom zavodu svečana akademija, koju je priredilo društvo »Istra« uz suradnju međudruštvenoga odbora i sudjelovanje dvaju poznatih zagrebačkih pjevačkih društava — među njima »Kolo«, jedan od najboljih zagrebačkih pjevačkih zborova.

Akademija je započela deklamacijom Balotine duboko pointirane pjesme »Na Rečini«. Nostalgijni ugodijaj ove pjesme izvrsno se poklapa s pjevanjem mješovitog zbora, koji je diskretno iza pozornice pratilo deklamatoricu gđicu Anku Dujmović s Brajšinom »Mažurano moja«.

Ravnatelj gimnazije Fran Novljan održao je na to predavanje u kojem je prikazao životni put Matka Laginje, počevši od onoga časa, kad je započeo školovanje najprije u rodnom mjestu Klani i zatim na Rijeci, pa sve do dana kad je zaklopio svoje oči u Zagrebu pred 10 godina.

Potom je nastupio mješoviti zbor HPD »Kolo«, koji je pod ravnanjem svog dirigenta Borisa Papandopula sjajno izveo »Pater noster« od Jakoba Gallusa-Petelina. Slijedila je Papandopulova kompozicija »Zbogom«, koju su Kolaši i Kolašice dali na njima svojstven umjetnički način. Muški zbor HPD »Zvonimir« otpjevao je Tačlikovu »Molitvu« pod ravnanjem Borisa Komarevskog. Za svoju serioznu izvedbu bili su »Zvonimiraši« — kao prije toga i zbor »Kola« — nagradjeni srdačnim odobravanjem.

Ovu lijepu istarsko-hrvatsku priredbu u čast velikog i zaslužnog sina naše Istre zaključio je mješoviti zbor društva »Istra«, koji je pod ravnanjem svoga zborovodje Bekara otpjevao himnu družbe Sv. Čirila i Metoda od Brajše-Rašana, koju su svi prisutni saslušali stojeći.

U 8 sati na večer izveden je u Radiostanici posebni program posvećen uspome-

ni Matka Laginje. Priredba, koju je organizirala Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca, trajala je puni sat i pol. Svi oni, koji su imali prilike čuti ovaj prenos, a napose Istrani zahvalni su organizatorima i izvodjačima za ovo veče, kad je u znaku Matka Laginje došla opet do riječi naša pučka i umjetna pjesma — naša »Črljena zemlja«. Ernest Radetić, predavač, konferansijer i autor, članovi Matice hrvatskih kazališnih dobrovoljaca, istarski mješoviti zbor i njegov dirigent Bekar, recitator Ivan Jelenović, »pučki« pjevači Božac i gđica Bušljeta, te gđe Draga Kundić i gđica Jelka Brajša, zajedno sa svojim pratiocem na klaviru s g. Brajšom — svi su oni zadužili radioslušaoce svojim ne-sebičnim zalaganjem za uspjeh večeri.

ZADUŠNICE U SPLITU

Split. — U ovdješnjoj crkvi Sv. Filipa odslužene su povodom obljetnice smrti Matka Laginje, zadušnice, kojima je prisustvovao velik broj Istrana i ovdješnjih rodoljuba. Zadušnice je odslužio sam prebivajući biskup Dr. Bonefačić.

KOMEMORACIJA MATKA LAGINJE U SUŠAKU

Sušak. — U nedjelju 17. o. mj. priredjena je u Sušaku svečana komemoracija desete godišnjice smrti oca Istre Matka Laginje u Jadran-kinu. Komemoraciju je priredilo društvo »Istra«.

Proslavu je otvorio lijepom uvodnom riječi predsjednik susačke »Istre« g. Julijan Jerina, nakon čega je slijedila recitacija Bostjančičeve pjesme »Piše mi mat...«

Ravnatelj muške realne gimnazije u Krku prof. Ivan Dorčić održao je iza toga vanredno snažno i koncizno predavanje o Laginji kao čovjeku, političaru i kulturnom i javnom radniku, te o značenju njegove pojave u životu hrvatskoga naroda uopće, a istarskog seljaka napose. Potonje se pozabavio i s Laginjinim djelovanjem za vrijeme njegova banovanja, o čemu je dosada malo govoreno. Predavanje g. prof. Dorčića saslušano je s velikim interesom.

Nakon toga recitirali su Zdenko Murat i Albert Črnja nekoliko čakavskih pjesama čime je komemoracija zaključena.

(Daljnji izvještaji o komemoraciji Matka Laginje, koji su naknadno stigli, bit će objavljeni u idućem broju, koji izlazi — kako je na drugom mjestu istaknuto — u četvrtak 4. IV.)

Obćni zbor društva „Soče“ v Celju

V zadnji številki smo prinesli kratko poročilo o tem obćnem zboru, ki ga sedaj spopolujemo.

V nedeljo 10. marca popoldne so se zbrali celjski Sočani v salonu Narodnega doma, da položijo obračun svojega letnega delovanja. Obćni zbor je bil lepo obiskan ter so se ga tudi udeležili številni zastopniki bratskih emigrantskih društev. Rakovšček je pozdravil delegate društev. Spomnil se je tudi našega naroda preko meje pa tudi naših umrlih članov ter ob kratkem komemoriral našega velikega dobrotnika in književnika pok. vladnega svetnika Emila Lileka častnega člana našega društva.

Iz tajniškega poročila je razvidno, da se je društvo v danih razmerah udeleževalo in delovalo, kolikor je pač moglo. V svojem uvodu se je tajnik spomnil 70 let-

nice društvenega predsednika tov. Rakovščka ter mu je čestital.

Blagajniško poročilo je podal tov. Franca. Sledilo je poročilo odseka Kluba Primork, ki ga je podala predsednica tov. Smidova.

Poročilo omladinske sekcije je podala tov. Olga Rustjeva. Odsek je pričel delovati še le pred kratkim.

V imenu nadzornega odbora je poročal dr. Bavdek ter je predlagal razrešnico s pohvalo, ki je bila soglasno sprejeta. Novi odbor je sledeči:

Predsednik Rakovšček Josip, tajnik Fili Janko, blagajnik Franca Peter. Odbor: Venturini Franc, Klemenc Stanko, Osiljan Ambrozij, Godnik Viktor, Poženel Dominik, Batištuta Josip, Pertot Ivan, Repenšek Anton, Šmid Angela, Sadar Angela, Rustja Olga. Namestniki: Orel Anton, Jeras Ba-

zlij, Baša Anton, Repenšek Miloš. Revi-zorji: Dr. Bavdek Josip, Kutinčič Franc Sadar Ciro.

Pri slučajnostih so številni delegati bratskih društev izrazili pozdrave obćnem zboru. Nato se razvila živahna debata, v katero so posegli številni člani in zastopniki. V glavnem se je vsa ta debata sukala okrog problemov, ki zadevajo vso našo emigracijo. Končno je bila sprejeta rezolucija, kjer se poziva Zvezo, da skliče kongres, na katerem naj se iznesejo vsi predlogi in mnenja in naj se končno uredijo razmere, ki danes vladajo v vrstah emigracije.

RAD JUGOSLAVENSKE MATICE U ZAGREBU

Donosimo kratak izvještaj o radu Jugoslovenske matice u prošloj godini. Godine 1939 obratilo se Matici u Zagrebu 148 novih emigranata. Od tih je došlo u Jugoslaviju 1939 godine njih 64, dočim su 84 došli prijašnjih godina, ali su se obratili Matici za prvi put tek godine 1939. Iz Istre ih je došlo 81, iz Trsta 7, iz Gorice 2, iz Rijeke i Zadra 10, iz ostalih krajeva 48 — Po zanimanju su radnici 43, djaci 11, kućanice 12, mehanicari 8, priv. činovnici 9, zidari 7, trgovci i trg. pomoćnici 6, ostali su drugih raznih zvanja.

U njenom su radu Maticu podupirale njene podružnice i povjereništva. Od 20 podružnica i povjereništava podupirali su je novčano: Kastav 5040 Din, Osijek 2000 Din, Sisak 362 Din, Sl. Požega 1600 Din, Varaždin 1000 Din, Zagreb, ženska sekcija Jugosl. matice 5800 Din — ukupno 15.802 Din.

Uz to su neke podružnice i povjereništva pomogli Maticu raspačavanjem njenih reklamnih i propagandističkih kalendara radeći u smislu ciljeva Jugoslovenske matice Jugoslovenska matica ima i nekoliko plemenitih dobrotvora, koji se sjećaju svoje braće u svakoj prilici bilo radosnoj bilo žalosnoj preko ove ustanove. Hvala im! — Novi telefonski broj Jugoslovenske matice 43-75.

SESTANEK DRUŠTVA »TABOR«

Kamnik. — Prosvetno in potporno društvo »Tabor« v Kamniku sporoča svojim članom, da se bo vršil na Duplici v nedeljo dne 31. t. m. društveni sestanek, ako nam bo mogoče za ta dan dobiti potrebne predavatelja, sicer se bodo za ta sestanek poslala pravočasno običajna vabila. Odbor.

POROKA

Kamnik. — Ob koncu letošnjega puta so se poročili naši rojaki, člani društva »Tabor« v Kamniku, Stergar Leopold, doma iz Ročinja pri Kanalu in Angela Kogej iz Idrije, ter Lapajne Josip, doma iz Koiskega pri Idriji, in Ogrič Franciška doma iz Idrije.

V novem zakonu jim želimo obilo sreče in zadovoljstva.

NAŠI POKOJNIKI

† PAVŠIČ ANDREJ

V Domžalah je dne 14. t. m. po kratki bolezni v visoki starosti od 80 let umrl Pavšič Andrej, oče Milana Pavšiča, člana društva »Tabora« v Kamniku, črkostavca iz Grgarja pri Gorici. Pokojnemu blag spomin. Milanu in ostalim sorodnikom naše iskreno sožalje.

† JOŽEF FILIPČIČ

V Celju je umrl ravno na svoj god naš rojak Jožef Filipčič, star 67 let. Bo-lezen ga je dolgo časa mučila in je zaradi tega moral pred letom prodati gostilno. Pokojnik je bil doma iz Sv. Križa na Krasu in se je takoj po prevratu preselil v Celje. Bil je značajan in odločno zaveden Kraševac. Sožalje!

MATE DVORNIČIĆ:

ČAKAVŠTINA U KOZMOLOGIJI I HISTORIJI

Nastavak

I Lipu Maru snube na sve strane. Svi susjedi traže njezinu ruku, t. j. svi susjedi i Bizant i Mlečani i Madjar traže naše krajeve za sebe. Evo jedna sa strane Bizanta:

Spodi grada Carigrada voda izvire, Tuda šeta mlada Mare, vode uzimje. S gradi gjeđa mladi Ive Pa njoj govori: Uzmi mene mlada Mare Budi za mene!

Uzmi ovi zlatan prsten baš je za tebe! Neću tebe ni taj prsten Nije za mene!

Onda »Cvilu to mi cviljaše drobna ptica lastavica Ona mala ptica,

Cvilu to mi cviljaše drobna ptica lastavica, Ona mala ptica,

Ona cvilu cviljaše Zadru gradu na pridvratju

Ona mala ptica« itd.

»Lipa Mare u bostanu zrasla, lipa Mare oj,

U bostanu va Vrbniku gradu, milo drago oj!

Nju mi prose bani, jenerali, milo drago oj!

Neću bana, neću jenerala, milo drago oj!

Neg mladića, koga san odbrala, milo drago oj!

»Lipa Mare papar pleva puli mora sama druga«.

I Lipa Mare jest glavna junakinja našega naroda sve do pogibije Petra Svačića 1097, i do pacta conventa 1102. kad svršava njezina junačka karijera, a zamjenjuje je Lijepa Jelena odnosno Kraljica Lepa (našega Sisolskoga!)

»Popuhnul je tihi vetar i odnesal Mari krunu

Nina nena zlato moje i odnesal Mari krunu.

Lipa Mare progovara, ki bi meni krunu našal

Njegova bin juba bila, njegova bin juba bila.

Našal ju je jedan mali, jedan mali črni moro

(tj. Madžar, Koloman!) Volela bin se utopiti, neg morova juba biti!«

Kraljicu Lepu zamjenjuje Kraljevića Marka supruga Jelena kći kneza Hlapena.

Ali još natrag da podjemo, a da se vratimo na Marka od Prilipa kralja! Na str. 222 Molmenti Pompeo: La storia di Venezia piše: »Sotto la ducea di Pietro Tradenico (836—864) itd. i pirati

slavi, che infestavano il Golfo Adriatico approdati nascostamente ad Olivolo irruppero il giorno ultimo di gennaio nella cattedrale mentresi celebravano... i matrimoni, rapirono le fanciulle, ornate di gioielli, e spiegate tosto le vele, »si dessero verso Caorle«. »Un infestissimo pirata istriano di nome Gajolo«. (La festa delle Marie). — »Vir quidam improbitatis permixtissime Gajolus nomine«. — Sad da čujemo našu narodnu o čuvenom našem gusaru ili vodji gusara istarskih, koji ne zaostaje za Neretljanima. Pjesma se pjeva u Bribiru:

»Plominčice mlada nedaj se splominať Dokli ne objubiš dobre majki sina Dobre majki sina mlada Galiola, Galiolova mladost kotli i jabuka. Galiolova ljubav kotli i naranča!«

Ista se pjesma pjeva na pirovima i u Selcima samo se ovdje zamjenjuje Gajolovo ime sa Pierinom ako to nije ista osoba!

Kričina i Selca nisu baš tako blizu! Bugarski kan dakle vladar koji je vladao od 803—814, htjede da na Balkanu i u Podunavlju stvori jednu jaku slavensku državu ujedinivši sve Južne Slavene zajedno.

Mora da je bio silno oblubljen od naroda slovinskog, ali njegov ljepi naum spriječi smrt posve nenadano. Naša narodna pjesma, koju je meni i našem istarskom kružoku pjevao u vojnoj bolnici u Szatmar-Nemmety seljak Ive Ujčić iz Beleja glasi ovako:

»Oj Krumiću milo dobro moje, Milo dobro po se danki tvoje. Krumić se je kruto razbolio. Prvi dan ga febra uhiti, Drugi dan ga va postiju vrgla. Treti dan je Krumić mrtav bio. Ni ga htla mati pokopati Dokli ga ni jubčica vidila. Njega pride jubčica viditi. Lipo ga je ona narišila. Na grobu mu naranču sadila, Na ruki mu rožice kladala, Kraj naranče vodu propustila, Ki je lačan da naranče jide Ki je žedan da se ponapije.«

Sa našom nar. junakinjom Marom bezuvjetno sa jednom malom retroaktivom spojena je i pjesma Albus-kraj (Longobardski kralj koji je 568. osvojio sjevernu Italiju!), a koju je ispjevao narodni pjesnik Ivan Gršković-Rošić u Vrbniku, pjesnik samouk sličan Slipomu Martinu iz Medulina. Ovu je pjesmu Nazor preradio u prozi. Ta Rošićeva nar. pjesma počima:

»Tiho je more kako kal Po njen se vozi Albus kraj I s njime mnoga gospoda«.

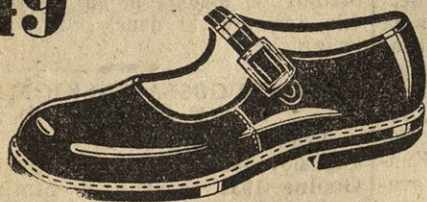
Taj Rošić živio je pred nekih 70 godina — Uz kraljicu Lepu narod naš uzeo je za narodnog junaka i malog Radojicu tj. sina Dimitrija Zvonimira i kraljice Jelene-Lepe Sužnjevi čekaju od njega da ih spasi turskih okova:

»Boga moli četnaest sužanja Nit za sreću ni za zdravje svoje Već za zdravje malog Radojice«.

Nastavit će se

ZA USKRS

49

5851—65800

Dječje polucipe od laka. Zakopčavaju se na špangu. Za Uskrs najbolji dar.

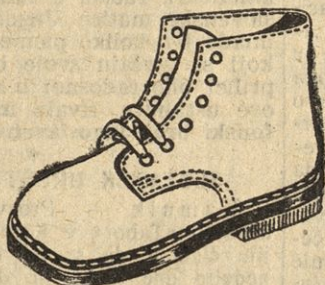
49

8222—48801

Dječje polucipele od jakog boksa, sa nepoderivim dumenim donovima. Za živahnu djecu nema bolje ni trajnije obuće.

59

5461—44800

Dječje cipelice od smeđe mekane kože, širokog oblika. Preporučujemo ih radi njihove udobnosti.

69

6022—44809

Jake dječje polucipele, izrađene od boksa, sa kožnim donovima i potpeticama.

69

5842—64832

Omiljene dječje polucipele od laka, ukrašene na ristu sa kožnim donovima. Praktične i udobne.

39

28425—6608

Ženske lakovane cipele od gume, na špangu. Za blato i kišu veoma podesne.

69

4944—44604

Djevojačke cipele od jake kože, na špangu i kožnim donovima. Radimo ih u crnoj i smeđoj boji.

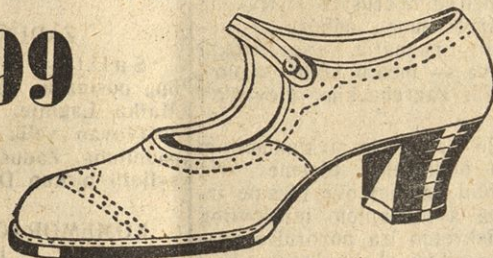
69

2405—6553

Udobne i lagane cipele, od diptina, sa srednjom potpeticom. Vrlo pogodne za ured i šetnju.

99

2945—44637

Praktične i jake ženske cipele od boksa, na špangu. Za štramac i šetnju.

99

2405—66115

Moderne ženske cipele od finog mekanog crnog ili smeđeg boksa, sa ukrasnom mašnom na ristu

129

2625—46154

Veoma udobne cipele od finog boksa, preko rista ukrašene ukusnim jezikom. Radimo ih u crnoj i smeđoj boji.

29

PRINCESA

Tanke ali vrlo izdržljive svilene čarape u svim modernim bojama. Zadovoljavaju ukus i potrebe svake dame.

99

9937—63624

Jeftine muške polucipele od jakog boksa, sa kožnim donovima i potpeticama.

149

2927—44650

Udobne cipele od boksa, tubastog oblika sa kožnim donovima i potpeticama. Pogodne za svaki štramac.

169

3939—64622

Izdržljive muške cipele od boksa, sa jakim na ram šivenim donovima i potpeticama.

12

DIREKTOR

Muške flor čarape, sa lijepim dezenima u svim bojama. Prsti i pete naročito su pojačani.

